

FILMKULTURA

+ SZERKESZTI: LAJTA ANDOR +

II. ÉVFOLYAM
= 1. SZÁM. =
1929. JAN. 1.

Dr. SIPLER DEZSŐ
rendőrtanácsos,
a filmcenzura új al-
elnöke

ÁRA 1 PENGŐ

Világattrakció: **Volga – Volga!**

Filméposz 2 részben, 14 fejezetben.

I. rész: **KOZÁKOK A VOLGÁN.**

II. rész: **NAPKELET LEÁNYA.**

Rendezte: **W. TURJANSZKY.**

Forgalomba hozza:

Danubius Mozgóképipari R. T.
Budapest, VIII., József-körút 31/b

A Metro Goldwyn karácsonya!

Dec. 17. A kozákok

Tolsztoj Leó világhírű regénye.

A főszerepekben: **John Gilbert** és **Renée Adorée**
Bemutatta: **Royal Apollo.**

Dec. 27. Három a gyerek

Vígjáték 7 felvonásban.

A főszerepekben: **Karl Dane** és **George K. Arthur**
Bemutatták: **Décsi** és **Orion mozgók.**

Dec. 27. Egy színésznő házassága

Dráma 8 felvonásban.

A főszerepekben: **Norma Shearer** és **Owen Moore**

METRO-GOLDWYN.

FILMKULTURA

FILMMŰVÉSZETI- ÉS TUDOMÁNYOS FOLYÓIRAT

II. ÉVFOLYAM.

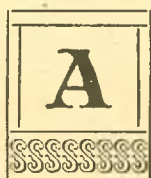
= 1. SZÁM. =

1929. JANUÁR 1.

MOLNÁR DEZSŐ Dr.

a Budapesti Színészek Szövetségének elnöke:

A MAGYAR KINEMATOGRAFIA KÉT FŐ PROBLÉMÁJA

A magyar filmgyártás kérdésében ma is változatlanul az a vélemény uralkodik, mint a múltban: *be kell hozni a kötelező filmgyártást.* A kötelező filmgyártás nélkül nem lendülhet fel a hazai filmgyártás, erre semmi kilátás nincsen. Volt idő, amikor a hazai gyárak ontották magukból a filmeket. Évekkel ezelőtt a Corvin in floribus volt és filmjeit nemcsak idehaza, hanem a külföldön is igen szépen tudta értékesíteni. Becsületes sikerük volt úgy itthon, mint az ország határain túl is. Volt idő, amikor *tizennégy magyar filmgyár egyszerre dolgozott.* Ennek a lendületnek, ennek a hatalmasan pezsdülő életnek a halála olyan *tragikus* volt, olyan egyik napról a másikra történt, hogy a tőke vállalkozási kedvét és bizalmát teljesen *elvesztette* a filmgyártással szemben. Megszűnt a tőke számára az a fantázia, amely akkoriban kétségtelenül fennállott.

Ezt a vállalkozási kedvet viasztaszerezni, ezt a fantáziát megint a tőke fülébe ültetni, nem lehet máról-holnapra és nem megy anélkül, hogy *izelítőt* ne kapjon abból, hogy a magyar filmgyártás komoly életrevaló hasznothajtó üzleti vállalkozás.

Ami a Filmipari Alap részéről ezen a téren történt, nem szolgálta a kívánt célt, noha a rendeletet megelőzően tartott anketon ismételten és aláhuzottan jelentkezett az a kívánság úgy a színészek, mint a szakma részéről, hogy a Filmalap *izelítő* legyen a tőke számára, hogy ez az állami protektor *három esztendőre* szóljon, mert azalatt módunkban áll a megálmodott célt valamiképen megközelíteni vagy megvalósítani és akkor a magántőke is kedvet kap *új*ból, hogy belekapcsolódást keressen a filmiparba.

A Filmipari Alap eddigi működése *nem szolgáltatott példát* a magántőke számára, úgy hogy eddig nem is sikerült a magántőkét a filmiparba belekapcsolni. A végső kívánság mégis csak az, hogy ne olyan filmgyártásunk legyen, amely állami protekcionizmus alatt áll, hanem, hogy legyen *szabad és versenyképes filmgyártásunk.* Ez a kívánság kell, hogy kifejezésre jusson. Csak a filmgyártás *kontinuitása* egyrészt, a hozzáértő kezekbe adása másrészt, a külföldi elhelyezés lehetőségének a megteremtése harmadszor, szolgálhatnak olyan bizonyítékul a vállalkozás és tőke számára, amely alkalmassá teszi arra, hogy *új*ból belekapcsolódják. A kül-

földi piac megszervezését és a filmgyártásnak hozzáértő kezekbe való elhelyezését csakis a *kötelező filmgyártás elrendelése révén* lehet elérni. A nagyvállalatok azután könnyűszerrel tudják céljaikat elérni és tápot adnak a magántőkének arra, hogy idejében és kellő organizációjukkal belekapcsolódjanak a filmgyártásba.

Szakemberek tömegének és külföldi hozzáértő kritikusok megállapítása alapján könnyen konstatálhatjuk, hogy milyen nagyszerű tehetség a magyar színész és általában tehetségben annyira gazdag ez a város és ország, úgy hogy a filmgyártás kérdésénél a tehetség és hozzáértő művészi és technikai személyzet ügye nem is játszik szerepet, mert ebben nem szenvedünk hiányt és ez a kérdés nem is nyugtalanít bennünket. Meg kell egyedül oldani a tőke bekapcsolódásának a kérdését, a külföldi piacnak az organizálását, amitől azután *önmagától adódik* a magyar filmgyártás győzelemrevitele és sikeres újjáélesztése.

A filmgyártás kérdésével *sűrös összefüggésben van az a téma*, amely az utóbbi hetekben meglehetősen izgalmat keltett mindkét táborban, nálunk épúgy, mint a mozgóképszínházak körében. A filmgyártás kérdése *szerint összefüggésben van azzal a helyzettel*, amelyben ma a színházak vannak a mozgóképszínházakkal szemben. Amikor a színházak azt látják és érzik, hogy ők elsősorban magyar szerzőnek a munkájával, magyar színésszel, magyar rendezővel keltik életre a magyar színpadot és keservesen küzdenek, keservesen vergődnek, ezzel szemben a filmszínház műsorának 99%-át külföldi színészekkel játszott filmekből állítja össze és az érte befolyt jövedelem legtekintélyesebb ré-

szét a külföldre viszik — mert még az az elégtétellük sincsen meg, hogy a mozitulajdonos keres, mert hiszen tisztában vagyunk azzal, hogy ők sem keresnek és szintén súlyos helyzetben kínlódnak — akkor mégis csak érthető, hogy ebből a helyzetből kifolyóan bizonyos antagonizmus keletkezett a mozgóképszínházakkal szemben. Ez az ellentét mindaddig, amíg nálunk magyar filmgyártás *nincsen, nem fog enyhülni nemcsak* etikai okokból, hanem egyszerűen gazdasági okokból sem. Mert hiszen, amíg magyar filmgyártás volt, igen sok magyar színész, mondhatnám *talán az egész magyar színészet igen jelentékeny része keresethez jutott* a filmgyártás révén és egy egész társadalomnak igen jelentős segélyforrást jelentett a film. Sőt a filmnél sokszor többet kerestek a színészek, mint a színháznál.

Abban a pillanatban, ahogy a magyar színészek *állandó keresethez jutnak* — és a filmgyártás révén a színészek igen nagy tömege ismét megélhetéshez jut, és a színházak lerázzák magukról azokat a súlyos terheket, amelyek ma éppen e gazdasági helyzet folytán rájuk háramlanak, nem fogják ezt az ügyet azzal a merevséggel kezelni, mint ahogy azt ma kezelik. Magyar filmeket játszó mozgóképszínházakkal szemben nem is helyezkedhetnek arra az álláspontra, mint azokkal szemben, amelyek műsoruk legnagyobb részét külföldi filmekből állítják össze és így a magyar színészetnek, a magyar szellemi erőnek sem kényeret, sem munkaalkalmat nem nyújtanak, sem közvetve, sem közvetlenül. *Én tehát a magyar filmgyártás kötelezővételét már ebből a szempontból is várom és remélem.*

CASTIGLIONE HENRIK

kereskedelmi tanácsos,
a „Corso“-mozi igazgatója

A VILÁG FILMIPARA

— SZEMELVÉNYEK A LICHTBILDBÜHNE LEGUJABB ÉVKÖNYVÉBŐL —

A legelterjedtebb német szaklap: a berlini *Lichtbildbühne* immár harmadízben adja ki összefoglaló évi jelentését a filmipar minden ágazatáról. Legutóbbi évkönyve — 1926/27-ről — amely most jelent meg, különös érdekességre tarthat számot, mert az eddigiektől eltérően nemcsak a német ipar struktúrájáról ad szemléltető képet, hanem közel hasonló részletességgel számol be a *filmipar nemzetközi jelentőségéről* is.

A nemzetközi adatok kaleidoszkop-szerűen tárják fel a film hatalmas világgazdasági jelentőségét.

Alig három évtizedes találmányról van szó s bár korunk új felfedezései mindannyian csodálatos gyorsasággal és ellenállhatatlan erővel nyomultak előre az érvényesülés útján, a *legszedítőbb az a karrier, amelyet a film tett meg*.

Akár azokat a hatalmas tőkéket tekintjük, amelyeket a kinematográfia mozgat meg napról-napra a pénz birodalmában s amelyek az egész világot behálózó mozgóképvállalatokba vannak fektetve, akár az emberek százazreit, akik egzisztenciájukat e fiatal találmánynak köszönhetik, akár pedig azt a pozíciót, amelyet az egész világ gyönyörködtetésében és oktatásában elfoglal, az a néhány adat, amelyet kommentár nélkül alábbiakban közlünk, önmaga is a leghivebb demonstrálója annak, hogy *a film szorosan összenőtt intézmény a ma kultúrájával, gazdasági és társadalmi viszonyaival*...

Hány mozgóképszínház van a világon?

A világ mozgóképszínházainak száma meghaladja az 52.000-et, amelyek

befogadóképessége 20.000.000 személy.

A színházak száma az egyes világ-részek szerint a következőképp oszlik meg:

Amerika	—	—	—	—	20.500
Európa	—	—	—	—	21.642
Kelet	—	—	—	—	3.629
Délamerika	—	—	—	—	3.598
Kanada	—	—	—	—	1.019
Afrika	—	—	—	—	644
Egyéb helyütt	—	—	—	—	71

Európa mozgójainak száma országok szerint:

Németország	—	—	—	—	4293
Anglia	—	—	—	—	3760
Franciaország	—	—	—	—	3354
Olaszország	—	—	—	—	2000
Spanyolország	—	—	—	—	1500
Svédország	—	—	—	—	1016
Csehország	—	—	—	—	720
Belgium	—	—	—	—	700
Ausztria	—	—	—	—	500
Oroszország	—	—	—	—	450
Románia	—	—	—	—	450
Lengyelország	—	—	—	—	428
Magyarország	—	—	—	—	427
Dánia	—	—	—	—	300
Jugoszlávia	—	—	—	—	273
Norvégia	—	—	—	—	252
Finnország	—	—	—	—	235
Németalföld	—	—	—	—	228
Görögország	—	—	—	—	138
Svájc	—	—	—	—	130
Portugália	—	—	—	—	120
Bulgária	—	—	—	—	116
Lettország	—	—	—	—	95
Esztország	—	—	—	—	60
Litvánia	—	—	—	—	46
Málta	—	—	—	—	16
Kanári szigetek	—	—	—	—	15
Danzig	—	—	—	—	10
Azori szigetek	—	—	—	—	7
Gibraltár	—	—	—	—	3

A világ filmiparába befektetett tőke.

A világ filmiparába befektetett tőke 2.500.000.000 dollárt tesz ki, amelyből Amerika közel 1.750.000.000 dollárt képvisel. Az investált tőkét a világ népességének számával hasonlítva ösz-

sze, a fejenkénti befektetés 1.50 dollár. Megoszlás a fontosabb országok szerint:

	fejenként dollár
Eszakamerikai Egyesült Államok	13.—
Amerika többi része	8.20
Anglia	5.70
Németország	4.—
Franciaország	2.50
Egyéb Európa	2.20

Az investícióba nem számítható be a színházak jegybevétele, amely évente az ezer millió dollárt éri el.

Eszakamerikai Egyesült Államok

Az Unió filmforgalma csak a kiviteli szempontjából nevezetes. Az 1925-ben exportált filmek értéke 75 millió dollár volt, az importáltaké csak 4 millió dollár.

Hogy Amerika mennyire kezében tartja az európai filmpiacot, azt kiviteli forgalmának alakulásából állapíthatjuk meg legjobban. Egyben feltűntjük amerikai becslés szerint azt a %-ot is, mely arányban az amerikai film az illető ország filmszükségletét elégíti ki:

Beviteli állam	Hány %-ban elégíti ki film- szükségletét amerikai filmmel	A bevitel értéke 1000 dollárban
		1926-ban 1927-ben
Franciaország	— — 70	247 162
Anglia	— — 90	1445 1124
Németország	— — 60	328 271
Magyarország	— — 65	26 17

Az Unió európai kivitele a legutolsó két év alatt a következő volt:

	Méterhossz	Érték dollár
1925-ben	26,868.049	4,071.877
1926-ban	19,569.900	3,010.521

Fenti adatok értékelésénél figyelembe kell venni, hogy a méterhosszban nagyon sok negatív-film szerepel, amelyek az európai másolólaboratóriumok részére érkeztek. *Vagyis a tényleges export, ha csak kópiákat szállítana az Unió, sokkal nagyobb lenne.* Ennek megfelelően módosulna a forgalom értéke is.

Anglia.

Anglia filmkereskedelme nagy reform előtt áll, amennyiben a hazai filmipar megteremtése érdekében törvényileg rendezték úgy a filmvállalatok által forgalomba hozandó angol produktumok részesedési arányát, mint a színházak által műsorra vett filmek között az angol gyártmányok részesedését.

A kölcsönvállalatok kontingense 1929 április elsejével kezdődik s 10 évre előre állapított meg. Az angol gyártmányok arányszáma évről-évre a következőkép alakul: 7½, 10, 10, 12½, 15, 17½, 17½, 20, 20, 20%.

A színházak műsorainak hazai filmkvótája 1929 október 1-től százaléklában: 5, 7½, 7½, 10, 12½, 15, 15, 20, 20%.

Angol szakkörök már az első évben 60 angol film gyártásával számolnak, amennyiben a filmbehozatal darabszámát évi 800-ra teszik.

Az angol filmimport statisztikái adatai nem adnak tiszta képet, mert a behozatal negyedrésze negatív-film; így azokból következtetéseket nem vonhatunk le.

Franciaország.

A hazai filmgyártás érdekében itt is megállapították a forgalomba kerülő filmek között a hazai gyártmányok arányszámát, még pedig 10%-ban. Meg kell jegyeznünk, hogy a Franciaországban forgalomba kerülő filmek között a saját produkció eddig is többet tett ki 10%-nál. 1926 szeptembertől 1927 szeptemberig összesen 413 film került forgalomba, amelyek közül 81 hazai gyártmány volt. Amerikai produktum volt 245, német 52, olasz 10, a fennmaradó mennyiség 8 ország között oszlott meg.

Franciaország külkereskedelmi forgalmáról alábbi adatok nyújtanak tájékoztatást:

Behozatal	1926-ban		1927-ben	
	menyiség q-ban	érték 1000 F	menyiség q-ban	érték 1000 F
mozifilm	802	25.729	518	14.410
nyersfilm	1910	21.876	812	15.265
Kivitel				
mozifilm	3320	108.443	2633	34.123
nyersfilm	1513	15.469	2024	17.626

Olaszország.

1927 október óta rendeletileg szabályozták az olasz filmgyártást, még pedig olyan alapon, hogy a mozgóképszínházak műsoraik 10%-ában olasz készítésű filmet tartoznak játszani. *A színházak e célból külön nyilvántartást vezetnek*, amelyet időközönként az arra illetékes hatóságnak tartoznak bemutatni.

Olaszország évi filmszükséglete 400 film, kb. 100 millió lira értékben. A római kereskedelmi kamara adatai szerint az olasz behozatal 1927-ben a következő volt:

az Egyesült Államokból	—	1.266.000 m.
Franciaországból	—	386.000 m.
Angliából	—	350.000 m.

A filmnegativek behozatali vámját 0.16 méterenkénti arany líráról 0.22 arany lírára emelték fel.

Ausztria.

Külkereskedelmi forgalmának adatai a legfontosabb származási országok figyelembe vételével 1927-ben a következőképpen alakult:

Származási ország	2000 m-en felüli film	Tanulsa- gos és oktató filmek 700 m-en felül	
		Burlesz- kek és egyéb rövid filmek	
Egyesült Államok	—	197	406
Németország	—	140	148
Franciaország	—	28	119
Oroszország	—	14	7
Egyéb	—	17	52
Összesen	—	396	732

Oroszország.

Szovjet-Oroszországban, mind intenzívebben foglalkoznak filmek gyártásával s csak a kiviteli nehézségeken múlik, hogy aránylag nem exportáltak még olyan mennyiségben orosz filmeket, amely arányban lenne erősen fellendült filmiparukkal.

A legutóbbi 2 év alatt 170 filmet szállítottak külföldre. A legnagyobb kelendősége a következő 4 filmnek volt:

a postamestert	—	—	—	—	37
a Potemkint	—	—	—	—	36
a Várnászt	—	—	—	—	36
és a Rettenetes Ivánt	—	—	—	—	31

államnak adták el.

FILMGYÁRTÁS ÉS FILMKÖLCSONZÉS

Amerika.

Az amerikai filmgyárakban évente készített filmek gyártási költsége kb. 175 millió dollárt tesz ki. A gyártott filmek 85%-a az Egyesült Államokban készül.

A burleszkekből és hasonló rövid filmekből 2500 darabot készítenek a tengeren túl; 2000 m.-en felüli filmekből 1927-ben 743-at állítottak elő.

Kína.

Kínában a filmipar alig 7—8 éves múltra tekinthet vissza. 1926-ban 57 filmet készítettek. Az ottani filmipar 5.770.000 dollárt investált.

Japán.

Bár a japán filmgyártás is alig néhány évvel ezelőtt indult meg, 1927-ben 407 filmet állítottak elő.(!)

Anglia.

Kb. 20 gyár foglalkozik filmgyártással, 70 millió font alaptőkével. Az elmúlt évben 106 filmet készítettetek.

Franciaországban.

1926-ban 55, 1927-ben 81 filmet készítettek.

Olaszország.

Az olasz filmgyártás már a béke idején is elég tekintélyes volt, 1918 és 1920 között még 150 filmet készítettek. 1921—22-ben a gyártási szám már 50-re esett vissza, 1924-ben a visszaesés még nagyobb volt, amennyiben csak 15 filmet készítettek, 1925-ben már csak 10-et. 1926-ban mindössze 4-et.

Norvégia.

Teljesen kezdetleges a filmgyártása. Évente kb. 4—5 filmet állítanak elő.

Amerika.

A színházak száma 14.700, amelyek férőhelye 7.600.000. A színházak látogatottsága évente 8 millió embert tesz ki. Az évi jegybevétel 3 milliárd dollár, a filmek kölcsöndíja évente 900 millió dollárt tesz ki.

MOZGÓKÉPSZINHÁZAK

Ausztrália.

1431 mozgóképszínháza van. A látogatottság évi átlaga 10 millió.

Amerikai Egy. All.

A színházak száma 14.700, melyek férőhelye 7.600.000. A színházak látogatottsága évente 6 millió néző. Az évi jegybevétel három milliárd dollár, a filmek kölcsöndíja évente 900 millió dollárt tesz ki.

Kína.

Mindössze 115 mozgóképszínháza van. A sorsuk minden körülmények között irigylésre méltó, mert 4 millió

lakosra esik 1 színház. Kb. 5000 olyan városa van Kínának, melyek lakosainak száma a 10.000-et meghaladja és amelyekben nincs egyetlen egy mozgóképszínház sem. A helyárak — figyelembe véve az ottani kereseti viszonyokat — meglehetősen magasak: 0.40 — 2 dollárig.

Anglia.

Nagybritanniában és Írországbán összesen 3760 mozgóképszínház van, 3,350.000 befogadó képességgel. Ebből Londonra 755 mozi esik. A mozgóképszínházak kétharmada 500—1000 befogadóképességű. 10%-a 1500 befogadóképességű és 12-nek a befogadóképessége meghaladja a 3000 embert.

Franciaország.

A francia mozgóképszínházak 1927. évi bevétele 5395 frank volt. A párisi színházak egymaguk 117 millió frank bevételt mutattak ki.

Orosz Birodalom.

A mozgóképszínházak száma elég kicsi: mindössze 2068, melyekből 703 az államé, 50 magánszemélyké, 1282 egyesületeké és 32 az egyes falukban van elszórva.

LENKEI ZSIGMOND *)

A FILMSZINÉSZEK REKLÁMJA

Az amerikai Kodak fényképészeti gyár, egy reklámcélra használandó női fejre pályázatot tűzött ki. Az első díjjal jutalmazottnak tökéletes szépségű, fiatal amerikai lánynak kellett lennie. A zsüri esztétikusokból, újságírókból és festőkből állott s a zsüri tüzetesen megvizsgálta a jelentkezőket. Száz, meg száz leány pályázott, de mindannyi közül csak egy felelt meg a szigorúan megszabott követelményeknek. A napilapok és folyóiratok napról-napra teli voltak a ki-

választott szépség fényképeivel. Arcmásának ezrei mentek szét Amerika minden részébe és egy pár héten keresztül mindenki csak a gyönyörű Kodak-gírlről beszélt. Hollywood természetesen rögtön átértézte ennek a nagy reklámnak jelentőségét és filmsztárt akart a leányból faragni. Egy nagy filmet készítettek is vele, ez azonban sikert egyáltalában nem aratott. A ragyogó horizontról, époly gyorsan tűnt el a feledés homályába. Épigy történt, hogy Amerika legnagyobb fürdőhelyén, Atlantic Cityn tartottak ottlétém alatt női szépség-

*) Részlet a szerzőnek most megjelent Ez Amerika! c. könyvéből

versenyt, itt az első díjat, félmillió szavazattal Phay Lamphiér nyerte meg, a legragyogóbb női akt, most filmeznek vele, de máris úgy hallottam, hogy sikere igen minimális, abszolút tehetségtelen a filmen.

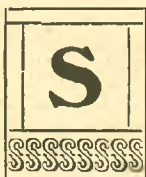
Ezzel is igazolom előbbi állításaimat, hogy a sikerhez nem elég a szépség. De aki már a siker lépcsőjének legmagasabb fokára ért, annak is állandóan kell küzdeni a közönség kegyeiért és a sajtó nélkülözhetetlen reklámjáért. Vegyük pl. a nagy Gloria Swanson legújabb esetét. Ez a világhírű filmszínésznő, mint statisztza kezdte karrierjét és fáradhatatlan szorgalmával küzdötte fel magát mai vezető pozíciójába. Első szerepléseit a kritika elejtette, de a közönség mindinkább kegyeibe fogadta, úgy Amerikában, mint nálunk Európában. De ez nem volt elég. Neki, mint másoknak is, mindig újabb és újabb reklám kell, amire jellemző a következő érdekes eset, melyet Amerikában magam figyeltem meg.

Gloria egy francia herceghez ment férjhez, aki a Marquies de la Falesse hangzatos nevet viseli. A lapok naponta hasábokon keresztül foglalkoztak a hercegi párral. Folyton közölték újabb és újabb arcképeiket, akár gyalog mentek, akár autón ültek. Egy szép napon közölték a newyorki napilapok, hogy a házaspár elutazik Párizsba, hogy ott a férj előkelő családjának bemutassa aráját. Alig töltöttek kis időt Párizsban, máris bejárta a francia és amerikai lapokat a hír, hogy a márki nem is márki, hanem egyszerű polgár, aki a márki címet csak bitorolja. Persze a márki nem hagyta magát. Néhány nappal később hiteles okmányokkal igazolta családfáját. De ez még nem volt elég anyag a pletykára. Ujabbat kerestek, mert a primadonnákról állandóan beszélni kell. Tíz nappal később, amíg a házaspár Párizsban „mézelt“, egy napihír jelent meg a New-York Times-

ben és a World-ban, hogy Gloriát a losangelesi bíróság elé idézték tanuként, egy ismerőse valóperéből kifolyólag, de miután e perben történetesen Párizsban időzik, a hatóság elfogató parancsot adott ki ellene, ha nyolc napon belül, mint tanú nem jelentkezne. Persze a diva megérkezett, diadallal fogadták rajongói a hobokeni kikötőben, férjével egyetemben. Mozigépek, fényképészek és riporterek egész raja várta a kikötő hajót s a déli lapok már újból teli voltak a Swanson-pár legújabb arcképével. Mindez természetesen csak blöff volt, de a fődolog, hogy Gloria Swansonról állandóan írtak az összes amerikai ujságok. Épigy ütik a reklám harsonáját a filmvilág többi primadonnái is, mert nem múlik el nap, hogy Mae Murray, Norma Shearer, Irene Rich, Corinne Griffith, Alma Rubens, Norma és Constance Talmadge, Pola Negri, Laura la Plante, Colleen Moore és a többi nagy és népszerű filmszínésznő ne beszélgetne magáról, mert a napireklám végtelenül fontos kellék Amerikában. Beszélgetni kell magunkról, — mondotta a bájos Mae Murray, mert akiről nem beszélnek, az nem él. Még a legkomolyabb napilapok is szívesen közlik az íróasztal mellett készülő eseményeket, melyeket a primadonnák titkárai, vagy a filmgyárak sajtó- és reklámozstályai találnak ki és találhatnak fel, mert a tömeg, amíg a villamoson rohan munkája után, vagy otthonába, szívesen habzsolja a szenzációt és amíg olvassa, el is hiszi, míg aztán a kiolvasott lepedőnagyságú napilapokat ott hagyja a villamosok padján és rohan munkája után. És hogy a filmsztárok életének minden nüansza érdekli a naiv amerikai, legjobban bizonyítja az a megható tünet, hogy az oly fiatalon elhunyt Barbara La Marr és Rudolf Valentino koporsóját több, mint százezer ember kísérte a temetőbe...

PÁSZTOR BÉLA
az UFA filmszínház igazgatója:

A MAGYAR FILM- ÉS FILMSZÍNHÁZKULTURA EVOLUCIÓJA

Színháztudósok és konferansziék, kritikusok és külföldi művészek, menedzserek megállapították, hogy a budapesti közönség a „legnehezebb”. Nemcsak azért, mert nagyok az igényei, hanem azért is, mert a kisebb igényeit is nehezen lehet kielégíteni. Nem szép dolog, ha színházigazgató ilyet mond, de majdnem azt lehetne állítani, hogy a budapesti közönségnek az utóbbi években bizony sok oka volt arra, hogy kissé vegyes szájjal üljön be a nézőtérre. Otthoni gondok, az általános pénztelenség, az életnek egyenetlen tempója mind-mind hozzájárulnak ahhoz, hogy bizonyos idegességgel üljön le a helyére. Nem úgy jön be a színházba, mint az angol vagy az amerikai, aki azt mondja, hogy „most megváltottam a jegyemet, én itt most jól akarom magam érezni, még ha cigánygyerekek potyognak is az égből!” Sajnos nem így van ez nálunk! A budapesti közönség már előre kritizál: „No lássuk, mi lesz megint!” vagy „Hogy fognak engem most, becsapni? vagy „Mit kapok a pénzemért, vajjon mi az, aminek olyan nagy reklámot csináltak!” (ha nagy volt a reklám!) „No, ez bizony nagyon gyenge dolog lehet, mert még reklámot sem csináltak neki (Ha kicsiny volt a reklám). Vagy halljuk: „Mi az, felemelték a helyárat, mert egy kicsit jobb filmet adnak” vagy mondják: „Ezt a filmet nem is érdemes megnézni, hiszen föl sem emelték a helyárat!”

A magyar közönség együtt dolgozik a színházzal. Kritizál, veszekszik, szemrehányást tesz, dühöng, de hála Istennek, néha örül is és boldog, sőt

jutalmaz is. A nagyobb ritkaságok közé tartozik azonban az, ha *fültétel nélkül átadja magát az élvezetnek*, hogy ne keressen a kákán is csomót és hogy ne találjon valahol hibát. Ez előtt a közönség előtt be kellett következni annak, ami a magyar filmszakmában hála Istennek be is következett. Sarkára állt, éjjelt nappallá tett, tanulva dolgozott és dolgozva tanult, utazott, harcolt, kinlódott egy csomó ember olyan agilitással, olyan vasszorgalommal és olyan energiával, amivel más szakmában hatalmas vagyionokat tudtak volna összekovácsolni. A hini, amelyet nagyképu emberek különösen a konzervatív fajtájából, nagyon szívesen szeretnek a XX. század legnagyobb, de egyben legszimpatikusabb *szélhámosának* nevezni, óriási átalakító hatással van mindazokra, akik vele foglalkoznak. A film vaiósággal *megbabonázza* mindazokat, akik köré végtelen hosszúságú szalagjaival csavarodik. Bátran el lehet mondani, hogy aki két krajcárt érő sőt a film körül megevett, a közeléből talán soha sem tud szabadulni.

Valóságos bűvereje van. Ismernek embereket, akik tönkrementek, elszegényedtek, vagyionukat veszítették a filmüzleten és mégis összezsugorodva, lerongyolódva, szerelmes sóhajokat suttognak a sokszor hálátlan filmszakma felé. Különösen áll ez a viharvert magyar szakmára. Miért van ez vajjon? Azt hiszem, hogy a magyar ember gyorsan égő, gyorsan eléggő lelke a gyorsan pergő film és a gyorsan égő celluloid közeli rokonságban van. Bámulatos, hogy milyen lelkitornákra képes a magyar filmszakmának bármely tagja, milyen erkölcsi és anyagi áldozatot

képes hozni egy-egy úgynevezett sikerért! Pedig tudjuk mindannyian jól és talán épp ez a szép a mi szakmánkban, hogy *a má-nak dolgozunk*. Minden újabb hétnek újabb izgalmai, újabb ötletei, újabb harcai teszik változattossá munkánkat. Nyugodtan mondhatom, hogy sok európai ország filmszakmájának ismerete után sehol anynyi tehetséges, törekvő és hozzáértő embert nem találtam, mint idehaza. Öröm nézni azokat a harcokat, amelyeket a szakma tagjai néha nem is anyagi, hanem erkölcsi előnyökért, presztizsért, dicsőségért, sikerért, jó kritikáért, a *saját maguk gyönyörűségéért* vívnak. És mindez miért? Felelet: ennek a cikknek bevezető része: *a magyar közönség igényessége és kielégíthetetlensége*.

Sehol a világon nincsen két *slágerrendszer*. Nálunk igen, mert a közönség néha még ezt is kevésnek tartja. Sehol a világon nem találunk 700 személyes filmszínházat, amelynek 10 tagú zenekara van. Nálunk igen, mert a közönség még ezt is kevesli. Sehol a világon nem csinálnak az egy heti játszásra szánt műsornak akkora reklámot, mint minálunk. Reklámot, ami a *heti bevételnek minimum a 10 százalékát veszi el*. De esetleg többet is! Sehol a világon nem tudnak felmutatni a város lakossága arányában annyi filmszínházpalotát, mint a mi Budapestünkön. De hangsúlyoznom kell, hogy alig találni valahol egyéniségekben is oly értékes embereket a filmszínházak élén, mint amilyenek nálunk vannak. Nyugodtan elszámolhatjuk, hogy pl. a mi elsőhetes színházaink között a következő kvalitású emberek tevékenykednek:

Egy nagykoncepciójú, kommerciális nevelésű úr, aki egy hosszú életet töltött el a filmben, — egy ügyvéd, — egy univerzális tudású statisztikus, — egy agilis törzstiszt, sőt vezérkari tisz, — egy a szakma minden ágaza-

Pásztor Béla, (Angelo fotó)
az Ufa-filmszínház igazgatója

tában jártas *salf made man*, — egy kávésből és tőzsdéből lett színházigazgató, — volt tűzérkapitány, volt újságíró, született „mozis”, — volt kábelgyáros és építési vállalkozó. A második helyen: doktorok, újságírók, főiskolát végzett lateinerek, kereskedők, egyszóval határozottan magasrendű tagjai a polgári társadalomnak dolgoznak.

A szakma vezetői nagy koncepciójú emberek, akik mögött országos jelentőségű és történelmi fontosságú állások és munkák állnak. Kevés külföldi szakma mutathat föl olyan kaliberű embereket, mint *Jekelfalussy Zoltánt, Tasnády Szüts Andort, Pogány Frigyes, Geiger Richárdot, Pantl Kálmánt* és munkatársaikat. Kevés külföldi filmszakma dicsekedhetik azzal, hogy olyan *hatósági támogatói* vannak, akik a szakma lényegébe, szakszerűségébe, üzleti érdekeibe annyira beleélték magukat, mint a mieink közül *Horváth Elek államtitkár, Issekutz Aurél, Nagy Árpád államtitkárok, Kupcsay Felicián, Purebl Győző fővárosi tanácsnok, Jeszenszky Andor, Bencs Zoltán min. oszt. tanácsos, Ko-*

vács Dénes, Bingert János. Sipler Dezső, Fehér Ernő, Kőrösi Henrik min. tan. és mások. Mindezek a körülmények csak fokozottabb produkcióra serkentették a magyar filmszínházak intézőit.

Olyan sokat akartunk mindig nyújtani és sajnos — ahogy előre látjuk ma a helyzetet, — mindig olyan sokat fogunk akarni, hogy ez a sok akarat kiviszi a pénzt a filmszínházból. Az a nagy áldozatkészség, amivel a mi színházainkat vezetik, rossz üzletté tették nálunk a mozgóképszínházat. Hősi dolog Budapesten mozgófényképüzemet vezetni és ebben a hősiességben természetesen és mégis csodálatosképpen azok járnak elől, akik a saját pénzükön, a saját színházukat vezetik. Semmi se elég drága nekik. Va hanque-ot játszanak. Optimisták a végletekig. Örülnek és boldogok, ha valami széphez, ha valami jóhoz jutnak, büszkéek és kipirul az arcuk, ha valami egészséges ötletük van és a világot tudnák magukhoz ölelni, ha egyszer-egyszer egy jó üzletet is tudnak csinálni. Nem lírai húrokat akarok pengetni, amidőn megállapítom, hogy szív van a magyar filmszínház-szakmában. Nemes versengés, dicséretünkre legyen mondva, aránylag csak sporadikusan előforduló kifogásolható eszközökkel. A szakma, — jól esik ezt leírni, — egész nyugodtan egyest érdemel magaviseletből. (Néha ritkán bántják egymást, ha túlságosan jól megy valakinek, de ha bajban van valaki, rögtön melléje állnak). Mind-egyik boldog, ha valami kis házi zsenialitással megelőzi a másikat. Mind-egyik boldog és boldogtalan egyszerre, ha a másik eltanult tőle valamit.

Ez nincsen mindenütt így! Néziünk csak végig Európa metropolisain. Megdöbrentő, hogy milyen gye-
rekcipőben járnak mindezek a szempontok. Igaz, vannak a nyugaton gyönyörű színházak, de még azokat sem kezelik, dédelgetik oly szeretettel és

agilitással, mint mi a mieinket. Ennek az az oka, hogy a legtöbb nagyvárosban még mindig másod- sőt harmadrendű szórakozás a film. Brüsszelben valóságos lebujszik a mozik, egynéhány kivételével. Párizsban csak most kezdődik a film kultusza, mert eddig teljesen visszamaradt a magas színházi és revükultúra miatt. Németországban, Berlin után hatalmas üresség jön mindazokban a városokban, amelyek pedig lakosainak számánál fogva nagy kultúrát igényelnének. Münchenben még tiszteletreméltó nivót mutat a filmszínházkultúra, — onnan egy ijedelmes esés következik. Bécs és Prága diluviális állapotban vannak. A számító premierszínházak pincékben vagy beépített, minden külső csint nélkülöző helyiségekben szoronganak. Öt-hattagú zenekarok kínlódnak zenéi ötlettelenségben és invenciónélküliségben. A 15 év előtti budapesti viszonyok mindenütt. Unalom, megszokás, ambiciónélküliség. Ugy Bécsben, mint Prágában tudják rólunk, hogy nálunk másféle szelek fujnak. Nagy respektussal beszélnek a magyar filmszínházkultúráról, irigylük színházainkat és dicsérik kultúránkat.

Fölmerül a kérdés, mit kap a közönség a filmszínháztól? A műsort, az előadást, az előadás előkészítését és feltálasát. Hogy műsorban mit kap a közönség Budapesten, arra csak a jelen sorok megjelenésekor futó műsorok tudnának igaz feleletet adni. Ha egy idegen Pestre vetődik, meg kell döbennie azon, hogy ez a kis város egyszerre fogyasztja el a következő filmeket: A kozákokat, Pola Negri nagy filmjét, a Noszti fiút, A kelet titkát, Harold Lloydot és egyebeket. Olyan filmek ezek, amelyeknek egy nagyváros programját egv fél-évig kellene uralni. Mi lenyeljük, elfogyasztjuk ezt a hatalmas programot néhány nap alatt!

Tizenhárom elsőhetes színház mindegyike a maga nemében egy-egy kis

palota. Nem szabad összehasonlítást tennünk a londoni és berlini luxus-épületekkel, de a velünk *egyenlő nagyságú városok között vezetünk*. Remek művészi zenekarok, nagy kvalitású dirigáló karnagyok, kitűnő, udvarias, mindenben elegáns személyzet, — *páratlan tisztaság* mindenütt. A közönség ugyanazzal az érzéssel jön a mozgóképszínházba, mint a színházba. A „köszönő mozdirektor“ nálunk hála Istennek ismeretlen fogalom, de azért az érintkezése meg van a közönséggel. Jobban ismerjük közönségünket, mint azok a bécsi direktorok, akik a jegyváltásnál és a ruhatárnál segédkeznek a publikumnak.

Reklámötletekben gazdagok és kifogyhatatlanok filmszínházaink. Gyönyörűség nézni, ha néha, amikor nagyobb képek össze találkoznak, milyen versenyfutás van ötletekben. Nem szoktunk takarékoskodni. (A Spion című filmnél pl. huszonhatféle reklámötletet valósítottunk meg.) Az előadás módja, a gazdag híradók, zenei előjátékok, orgonahangverseny, ének és táncbetétszámok, prologusok és konferenziék, kórusok, a film egyes jeleneteinek a színpadon való megelevenítése, igen gyakran magasrendűvé emelik az előadásokat. Reflektorok cikkáznak, frakkos karmester pálcikéja villog, az ouverture hangjai előkelő hangulatot teremtenek és ünnepélyesen kezdődik a program.

A közönségnek a drága pénzért igazi ellenértéket nyújtunk!

Szívszorongva lessük a kasszariportot. Szép, nagy, kövér számok sorakoznak benne, nagy bruttóbevételek és mellettük meghuzódnak a szép nagy kövér optimista remények, hogy egyszer mi is fogunk a kövér brutto mellett kövér tiszta nyereséget elérni. Eddig mi a tiszta nyereségünket a közönség zsebébe visszaadtuk. Ha átme gyünk a színházunkkal szemben levő oldalra, meglepégedetten dörzsöljük a

kezünket, a külső dekoráció gyönyörű, a villanyreklám pompásan működik, ami rengeteg pénzbe kerül, de a színházba örömmel megy a publikum. *Ez a közönség a mi vagyónunk.*

A közönséget bevittük a „moziba“, most következik a mi jövőnk: azt a közönséget, amit a „moziba“ bevittünk, tartsuk meg a filmszínház számára. Hatalmas erkölcsi tőkénk van. Magyarország megszerette a filmet, megértette, magához ölelte és fejleszteni akarja. A sok munka, elfogyasztott sok pénzünk, nem volt hiábavaló!

A legnyugatibb országok filmszínházkultúrája nálunk fokozottan kivirágzott, mert a mi filmszínházaink egészséges alapokon nyugszanak: a közönség tartja a vállain.

Gazdag nagy színházaink, gazdag filmvállalataink és gazdag filmgyáraink lesznek, mert a közönséget megneveltük arra, hogy ezt tőlünk el is várja!

A. E. G.

TRIUMPHATOR

színházi vetítógép,

PEDAGOGIA

HUNNIA II.

iskolai és házi vetítógép

a legjobbak és legolcsóbbak.

SZÉKELY GYÖRGY

okl. gépészmérnök

Budapest, V., Báthory-ucca 5.

Telefon: Aut. 121-50.

MÜNCHENI FILMPORTRÉK

SOMLYÓ ERNŐ
(München):

I.

OTTO GEBÜHR

müncheni Emelka-műteremben most folynak a „Waterloo” film felvételei, amelynek főszerepében a „waterlooi csata” hőse *Blücher* marsall tündököl. Ki más játszhatná *Blücher* szerepét, mint a német mult nevezetesebb alakjainak tradicionális alkotója: *Otto Gebühr*. A híres *Fridericus Rex* hetek óta Münchenben tartózkodik. A műteremben az öreg *Blücher* maszkjában találjuk. A frigyési kortól *Blücher* koráig teljes generáció választja el és ezért érdekes az az elbeszélése, amikor elmondja hogyan tudta magát új szerepére előkészíteni. Mert még a legjobb jellemszínész számára is nehéz művészi munkát jelent, hogy egy karakter alakba beleélje magát és annak minden sajátosságait magára vegye. Sokszor nem elegendők a külső ismertetőjelek. Kell, hogy a hős *lelki életébe* és *gondolatvilágába* is beleélje magát a színész, hogy tudja a testet is megszemélyesíteni, hogy a néző a filmen az üres színészkedést elfelejtse.

Gebühr ezután meséli: A frigyési időktől a *blücheri* korszakig való átmenetet az a körülmény tette számomra egyszerűvé és nívóssá, mert a *blücheri* korszak tulajdonképpen folytatása a *Frigyés-i* időeknek. A fiatal *Blücher* még személyesen ismerte az öreg *Fritzt* és az új filmnek is egyik leghűbájosabb jelenete az lesz, amikor *Blücher* megjelenik az agg uralkodó előtt és kéri, hogy vegye őt fel újból a porosz hadseregbe. Sajátságos szerepem lesz: — mondja — kettős szerepet fogok kreálni: én leszek az öreg *Fritz* és *Blücher* is egy személyben és *szemtől-*

szembe nézek önmagamnak. A film felvétele előtt elég időm volt, hogy a *Blücher-i* korszak irodalmát tanulmányozzam és így alaposan megismersem *Blücher*t, életét, levelezését, *Blücher*t mint embert és egész jellemét. Megismertem *Blücher*t mint naiv tisztelettudó és istenfélő embert. Így igen furcsának találom, hogy *Blücher* az imakönyvet állandóan magával hordta. Egyéniségét az izzó hazaszeretet jellemezte.

Otto Gebühr hangja belemelegszik, amikor folytatja *Blücher* életéről szóló meséjét. Furcsa: *Gebühr* külseje és maszkja, továbbá a hangja teljesen alkalmazkodnak *Blücher* megelevenített alakjához. Amint előttem ül és meséli *Blücher* életét, úgy érzem, hogy *Blücher megelevenedett és maga áll előttem*.

Otto Gebühr reggeltől-estig szorgalmasan dogozik és szinte erőszakkal kell őt a kantin asztalához vonszolni, hogy valamit egyen. A megtestesült és átszellemült *Blücher* és *Fridericus Rex* profán lépésének tartja, hogy ebbeli minőségben átlépje a *söröző helyiség ajtaját*. Ugyszólván trance állapotban van, annyira átérzi szerepkörének szuggesztív erejét, amely kétségtelenül a művészi teljesítmény egyik főkéleke is.

Otto Gebühr 20 évvel ezelőtt lépett a színpadra és *Brahmnál*, *Angelo Neumannnál* és *Reinhardnál* működött. Új szerepkörében ugyanazzal a lelkiismeretességgel és kötelességtudással lép majd a nyilvánosság elé, mint minden eddigi szerepkörében és mialatt folytatja most már *színészi életéről* szóló elbeszélését, odajön hozzánk a segédrendező és felkéri *Gebühr-Blücher*t, hogy folytassa a felvételt. *Blücher-Gebühr királyi méltósággal* felkel a helyéről és egy pillanat múlva a reflektorok fényében látjuk őt mozogni. Ugy éreztem, hogy amikor a segédrendező

megjelent *Blücher* előtt, mintha hal-
kan azt suttogta volna: „Főméltóságú
táborszernagy úr, szabad kérem!”

WALTER JERVEN
(München):

II.

KARL GRUNE

Karl Grune azok közé a német ren-
dezők közé tartozik, aki nem vándor-
olt ki Amerikába és ennek ellenére is
nemzetközi hírnévű filmrendező lett, anél-
kül hogy Amerikában lett volna hí-
res, ahol pedig a filmnek sokkal na-
gyobb technikai és propagandisztikus
eszközök állnak rendelkezésére. Karl
Grune filmjei úttörők voltak. Filmjei
befolyásolták és irányították a film
művészeti fejlődését és sokban meg-
előzték az újabb évek filmjeit. Karl
Grune nem tucatrendező. Nem ren-
dezett néhány tucat, vagy pláne né-
hány száz filmet. Az a kevés film,
amit ő rendezett, azt igazolja, hogy
ötletekben és invencióban gazdag és
elgondolásait higgadt és felfokozott
művészi munkássággal valósítja meg.

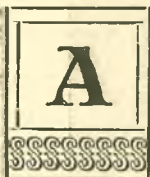
Egyik első filmje, amely Karl
Grune nevét európaszerte ismertté
tette a „*Strasse*” (Az ucca) című film
volt. Ennek a filmnek a cselekménye

akkoriban egy helyen játszódott le, az
uccán estétől-reggelig, *egyetlenegy éj-
szakán*. A művészi film ettől a film-
től kezdve hódol az egyszerűségnek
és a cselekmény egységességének. Ami-
kor Grune ezt a filmet rendezte, még
híre-hamva sem volt a közlekedési
rendőrnek, de van a filmben egy je-
lenet, amelynek főszereplője közleke-
dési rendőr, aki már akkoriban jóné-
hány évvel ezelőtt, a mai közlekedési
rendőr minden kéz- és testi mozdula-
tát végezte. Karl Grune volt így a
közlekedési rendőr fogalmának a fel-
találója.

Ezekután Karl Grune még néhány
filmet készített, amelynek mindegyi-
kében *különleges ötletekkel* lepte meg
a világot. Az egyik filmjében egy ló
játssza a főszerepet, a másikban egy
bányász tragédiája tárul elénk. Két
legutolsó filmje a „*Lujza királynő*”
olyan hallatlan sikert aratott, amit ke-
vés film tud felmutatni. A másik film-
je, amely nemrégiben készült el, a
„*Marquis d'Eon, a Pompadur kémje*”.
Ez a film most fut európaszerte és
mindenütt óriási sikere van. E pill-
anában Grune a *Waterloo-filmen* dol-
gozik, amely az új esztendő legmo-
numentálisabb filmje lesz és amelynek
művészi kvalitásairól máris sokat hal-
lottunk.

PÁL HUGÓ műépítész:

FILM-ÉPÍTŐMŰVÉSZET

általános rossz gazda-
sági helyzet és az ebből
származott pénzhány,
amely a szükségletek ki-
elégítésének redukálását
vonta maga után, telje-
sen elsorvasztotta az építőipart.

Ha akad is egy-két nagyobb építé-
szeti feladat, annak megtervezését a
mai lehetetlen viszonyok mellett nem
az arra rátermett építőművész kezébe
adják, hanem szívesen nyúlnak egy

oly „építész” ajánlata után, aki bár
nem hivatott építőművészeti felada-
tok megoldására, de vagy születése,
vagy rokonsága, összeköttetése, vagy
egyéb ok folytán az építési összeget
is fel tudja hajszolni és így a terve-
zési megbízást is meg tudja szerezni.
Az építető nem nagyon jól jár, mert
a pénz után súlyos uzsora kamatot
kell fizetnie, na de az épületben sincs
nagy köszönet, mert ily esetben az
épület megtervezése és művezetése az

alkalmazottak kezébe kerül, akik természetesen a kellő ambíciót és a lelkiismeretességet nem fejtik ki. Ezért kell üdvözlőnk örömmel az építőművészet térhódítását a filmiparban. A folyton fejlődő filmipar mindig több és több építőművész tevékenységét veszi igénybe.

A már unalmassá vált merev klaszszikus homlokzatsorok és a jól-rosszul kopizált stílusinteriőrök helyébe a legnagyobb ámulatunkra, új meg új a sablontól eltérő, friss, újszerű megoldásokat látunk, telve fantáziával és leleménységgel.

Örömmel kell üdvözlőnk ezeket az új próbálkozásokat, mert nem maradhatnak hatástalanok az építőművészet fejlődésére.

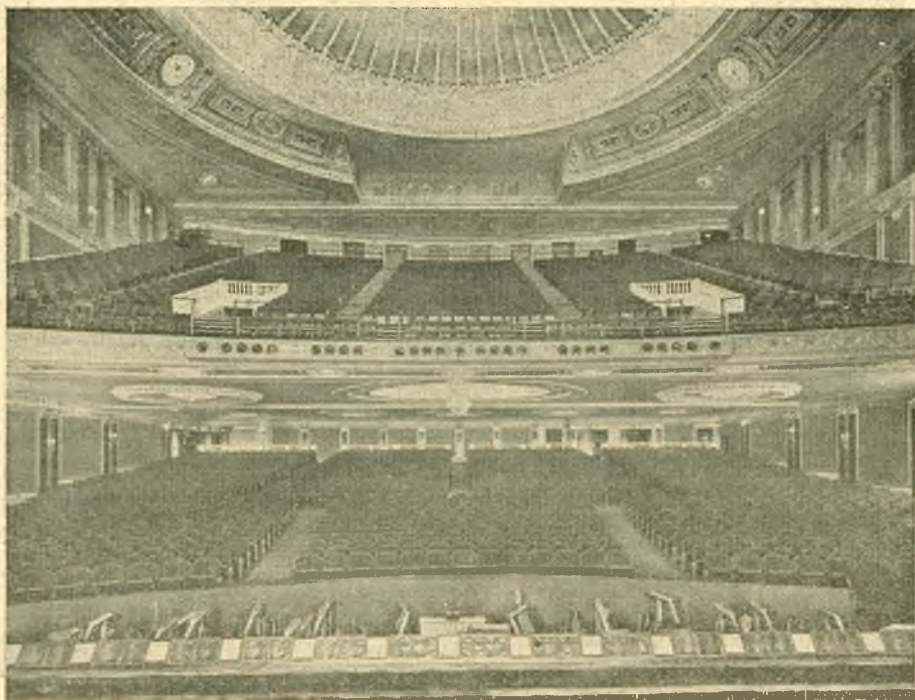
Amíg az építőművészet egyszersmind tudomány is, mert alaprajzi diszpozíció és konstrukció az architektúrával a legszorosabb összefüggésben van és így az egy igazi építő-

művészeti szép alkotástól el nem választható, addig a filmnél a reális használhatóság elesik, de helyét egyéb, legtöbbnyire elvont dolgok számításába való vétele foglalja el.

A jó filmnél a beszédet helyettesítő felírás mindig a minimálisra redukálódik és míg a lélektani momentumokat a színpadon hangokkal is kifejezhetjük, addig a filmnél ezt más eszközökkel kell elérnünk. Ezt a súlyos problémát a filmnél úgy próbálják megoldani, hogy a reális élet eseményeinek szemléltetését a fantasztikum legkülönbözőbb eszközeivel pótolják, azaz fokozottabb életet visznek a filmbe.

A film, bár csak kép, amelyben a néző az eseményt csak egy oldalról látja, de a sorozatosan lepergetett filmképek a két dimenzió mellett már a harmadik (a lelki) dimenzió illúzióját is megérzékeltetik.

A kép maga csak az esemény egy

A Metro-Goldwyn-Mayer filmgyár új londoni filmszínházának az Empire nézőtere

jelentéktelen része, magában halott, nem élő, de tér és az ott levő objektumok, de különösen az építészeti részek életet adnak a képbe.

A képnél két dimenzió felett rendelkezünk: a szélesség és a magasság felett, amely fixen határolt, de míg a harmadik dimenzió: a mélység, a színpadnál korlátozott, ez a filmnél a végtelenbe megy.

A legfontosabb események a filmnél a harmadik dimenzióban játszódhatnak le, s ezzel a legnagyobb hatást érhetjük el.

Figyeljünk meg csak a filmen egy távolból feltűnő és mindig nagyobbodó embert, vagy fordítva, a távolban eltűnő folyton kisebbedőt, milyen rendkívüli hatást vált ki.

Kezdetben a filmfelvételeknél a perspektíva fontosságát nem nagyon értékelték és így az elkészített képek laposak és zavarosak voltak, mert

vagy a tér, amelyben a felvétel készült nem volt alkalmas, vagy a helyiség nem volt kellően preparálva.

Mert ne gondoljuk, hogy egy akármilyen, a szemnek megfelelően perspektivikusan ható tér, illetve helyiség a filmen is perspektívával bír. A lencse ugyanis sok esetben nem domborítja ki, illetve nem érzékelteti eléggé az enyészetbe szaladó vonalakat és így a kép értelmetlen és zavaros lesz, mert a hiányzó perspektíva folytán a hátrább elhelyezett tárgyak vagy személyek az előtérbe kerülve, zavarják az előtérben állókat, illetve konkurálnak velük és így zavarossá, értelmetlenné teszik a képet.

A film dekorációkat legnagyobb-részt festők készítették, akiknek nem volt még a perspektíva fontossága iránti előtanulmányuk úgy mint az építőművészeknek megvan és így csak ösztönösen igyekeztek e bajon segí-

A Metro-Goldwyn-Mayer filmgyár új londoni filmszínházának az *Empire* dohányzója.

teni és bizony gyakran meglepő eredménnyel.

A tér perspektivikus hatását vagy megfelelő világítási effektusokkal, vagy újabban az enyészpontba szaladó vonalak erős markírozásával, sőt gyakran a helyiségnek oly módon való felépítésével érjük el, hogy nemcsak a mennyezet és oldalfalakat, hanem magát a padozatot is emelkedő-

vé, illetve az enyészpontba hajlóvá tesszük.

A szenzáció — ez a filmnél a legfontosabb — azonban nem elég, ha csak az esemény szenzációs, a keretnek is rendkívülinek kell lennie.

A Caligari című expresszionista film volt az első ilyen próbálkozás, amely úgy a közönségnél, mint művészkörökben is nagy sikert aratott.

MÁSODIK ÉVFOLYAMÁBA

lép ezzel a számmal a FILMKULTURA. Késérő háromnegyed év áll mögöttünk. Mielőtt megindultunk, mindenkit megkérdeztünk kell-e ilyen zsánerű lap Csonka-Magyarországon, igen vagy nem? Kell-e kultúrfölényünk, filmkultúránk nagyságának és nivójának bizonytsága gyanánt ilyen lap vagy nem kell? A felelet mindenütt egyforma volt: igenis kell! Ezt mondták állami helyen, érdeképviseleti helyen, filmesek, mozitulajdonosok, technikusok, színészek körében és a közönségnek az a része, amely szereti a filmet, szintén ezt vallotta, amit bizonyít az utcai árusítás nagy sikere. És sajnos, nem mindenütt váltották be az ígéreteket. Egyik-másik helyen talán személyi egyenetlenkedések, anyagi okok vagy más bajok miatt nem mutatkozott meg az a támogatás, amelyet kilátásba helyeztek, amikor a FILMKULTURA megindult.

A FILMKULTURA a magyar filmélet nivós lapja akar maradni és ehhez kérjük a magyar kinematografia minden ágazatának támogatását. A FILMKULTURA az intelligens közönség kultúrlapja akar lenni, azé a közönségé, amely a film felé gravitál egyrészt, másrészt érdekli a film komolyabb oldala. Kérjük ezt a finomgondolkodású kultúrközönséget, támogassa a lapot, amelynek fenntartását nem lehet hirdetésekre bázírozni, mert ebben a tekintetben a hirdetőik teljesen téves felfogáson vannak és itt félreismerik a reklám igazi és megbecsülhetetlen nagy erejét.

A FILMKULTURA nem riportlap, nem támadó és dicsérőlap, A FILMKULTURA a kinematografia ezer és egyféle kérdéseit tárgyalja intelligensen, okosan és szakszerűen megírt cikkeiben.

Reméljük, hogy a FILMKULTURA az új esztendőben is hivatása magaslátán fog állni és ebben a törekvésében hisszük, hogy közönségünk is támogatni fog.

A FILMKULTURA előfizetési ára 1929-ben 10 pengő, félévre 5 pengő.

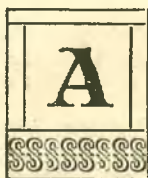
A FILMKULTURA szerkesztősége és kiadóhivatala,

AZ OKTATÓFILM

GYÁRFÁS GYULA

a Magyar Mozgóképüzemengedélyesek Orsz. Egyesületének
ügyvezető alelnöke:

ALAKULJON MEG A MAGYAR OKTATÓFILM-SZÖVETSÉG

Amióta a *Filmkultúra* révén úgy a mi szakmánk, de a közvélemény is intenzívebben foglalkozik az ismeretterjesztő- és oktatófilm-kérdésekkel, azóta az általános érdeklődés az oktatófilm iránt az egész vonalon igen nagy mértékben megerősödött. Miután sikerült elérnünk azt, hogy az oktatófilm kérdésével úgy a magyar filmszakma, mint az érdekeltek is sokkal hathatósabban foglalkoznak, mint ahogy ezt eddig tették, eljutottunk odáig, amikor *rendezni kellene a magyar oktatófilm-ügy terén észlelhető rendszertelenséget*. Az általános közszempontjából is fontos volna ennek a kérdésnek az egységesítése. Fontos ez annál is inkább, miután ez a kérdés nemcsak erkölcsi, pedagógiai és tudományos ügy, hanem kimondottan *anyagi* kérdés is, ennél fogva szinte önmagától kívánczik egy olyan megoldási mód, amely az egységesítés kérdését előmozdítja és keresztülviheti.

Egységes erkölcsi testületbe kell összehozni azokat, akik ma már oktató- és kultúrfilmekkel foglalkoznak, akik ilyeneket gyártanak, akik ilyenek adásvételét közvetítik, akik kultúrfilmeket írnak, dramatizálnak, rendeznek, forgatnak. De szükség volna egy erkölcsi testületnek a lé-

tesítésére azért is, mert ezzel lehetővé tesszük a *könnyebb összeköttetést a külfölddel*, szorosabb nexusba jutunk a külföld kultúrfilm-érdekeltiségeivel, akikkel a szerves érintkezést fenntartani *országos és egyetemes érdek*. Módját kell ejteni annak, hogy *közös elv* alapján hozzuk létre a *cserefilm lehetőségét*, amely szolgálná Magyarország propagandáját is és így a magyar tudományt és szellemi életet is támogatná. Tartsuk *együttesen* felszínen mindazokat az oktató-problémákat, amelyek a külföldön is állandóan vita és megbeszélés tárgyát képezik.

Anyagi kérdések tekintetében rengeteg olyan probléma merül föl, amelyek megoldhatatlansága a gyakorlati életben nyilvánul meg, amikor érezni lehet, hogy *nincsen egységes koncepció*, amely a kátyuba rekedt magyar oktatófilm-ügyet előbbre vinné, helyzetét megkönnyítené és életképességét megszilárdítaná.

A cél sokkal nemesebb, mintsem hogy apró anyagi vagy személyi okokból lehessen az egységesítés kérdését elhomályosítani. A magyar oktatófilmügy emelkedjék ki mai úgyszólván teljes aléltóságából és nívósabb magaslatra emelkedve közös munkával, válllvetve, hathatós állami és társadalmi támogatással vigyük előbbre azt az ügyet, amelynek nemcsak *szakmai*

jelentősége van, de fontos általános nemzeti és kultúrpolitikai okokból is. Egészen bizonyos, hogy megértésre fogunk találni a külföldön ahol nagy értéke van a magyar szellemi munkának és ahol megbecsülésre talál majd az a törekvésünk is, hogy az oktatófilm kérdésében egységesen dolgozzunk a többi államok oktatófilm-törekvéseivel.

A hágai konferencia után minden tájékozott ember előtt nyilvánvaló, hogy előbb-utóbb megalakul az oktatófilm-internacionálé, amelynek egyik

előfeltétele az, hogy az egyes országokban meg legyen a helyi, illetve országos oktatófilm-szervezet.

Remélem, hogy az újév az egységes platformot meg fogja hozni, amely a magyar kultúrának is igen nagy hasznára fog válni.

Felvetem tehát illetékesek előtt az eszmét, hogy az új év elején hozzák szóba az oktatófilm-szövetség kérdését és ennek létrehozatala érdekében lépjen egységes sorompóba mindaz, akiknek ebben a kérdésben szava van.

A német oktatófilmgyártás követelése. A német *Bund Deutscher Lehr- und Kultur-filmhersteller E. V.* Berlin kiáltványt tett közzé, amelynek főbb pontjai a következők:

Az oktató- és kultúrfilm a mai iskolai oktatásban nem lehet többé nélkülözni. Az oktatófilm legelsősorandú tényezővé vált. Nincs nép, amely a kultúrfilm nélkülözni tudná.

Az oktató- és kultúrfilm népoktatási munkája felül fogja mulni a rendes mozgóképfilm-színházi előadások terjedelmét.

Ezzel a ténnyel valamennyi ország kormánya számolt már. Olaszországban, Franciaországban és Oroszországban az oktatófilmgyártás államügy lett. De kisebb államok is, mint pl. Magyarország, Csehország, Finnország stb. közpénzekből saját oktatófilmgyártást vezetnek be.

Még mindig Németországnak van meg a legszállíthatóbb oktatófilmgyártása. A német oktatófilmgyártás nem tartozik a német játékfilmgyártásba, hanem a saját erejéből, a tömegek dőzsölközéséből keletkezett és ezek segítségével állította elő a meglevő német filmeket.

A német oktatófilmgyártók pénzügyi erejük végéhez jutottak.

Ha Németország nem akar lemondani arról, hogy saját országában erős oktató- és tanítófilmgyártása legyen, akkor a birodalomnak kell segédkezet nyújtani.

Ha Németország nem akar lemondani arról, hogy a külföld tömegei közé a német kultúrát bevigye, akkor a birodalomnak kell az oktatófilmgyártást támogatni.

Ha Németország meg akarja akadályozni azt, hogy a fenyegető külföldi „Überfremdung” lehengerelje a német kultúrfilmgyártást, akkor a birodalom segítsen a német oktatófilmeken.

Egy olyan fontos oktatási eszköznek, mint

a filmnek a sorsa, nem szabad, hogy a kereslet és kínálat bizonytalanságától függjön.

A birodalom kötelessége, hogy az oktatófilmeken segítsen.

Kérjük azt, akinek az a véleménye, hogy a német oktató- és kultúrfilmnek nem szabad tönkremennie, az írja alá ezt a kiáltványunkat.

Anglia filmforgalma az év első 9 hónapban. Az amerikai kereskedelmi minisztérium összeállítása szerint Angliában 1928. év első 9 hónapjában 550 filmet hoztak piacra. Ez a mennyiség országok szerint így oszlik meg: Amerika 411, Németország 62, Nagybritannia 53, Franciaország 17, Olaszország 4, Oroszország 2 és Dánia 1 filmmel. Ebből a statisztikából látható, hogy Amerika az angol film-piac 75%-át látja el filmmel, míg maga a belföld alig 10%-al van képviselve.

A német oktatófilm a birodalmi ülésen. A német mozgóképszínháztulajdonosok birodalmi szövetségének másodelnöke, Sigfried Vilmos, a legutóbbi választások alkalmával a német parlamentbe került be és azóta Sigfried élénken részt vesz a német filmpolitika életében is. Legutóbbi mozgalma a német kultúrfilm érdekében történt és ezt a kérdést legközelebb a parlament elé is terjeszti. Sigfried indítványában, amelyet a parlament elé terjeszt, többek között 1 millió márka állami segílyt fog követelni a német kultúr- és oktatófilmgyártás támogatása érdekében. A német filmiparban nagy szimpátiával kísérik Sigfried elnök működését.

Állami filmműterem Kanadában. A kanadai kormány már régebben elhatározta, hogy Ottavában, Kanada fővárosában, saját műtermet létesít, amelyben főleg propaganda-filmeket fognak gyártani. Az állam most egy hatalmas épületet vásárolt meg, amelyet a műterem céljaira fognak átalakítani. Az állami műteremben hangfilmeket is fognak készíteni.

AZ ÚJ SZEZON AMERIKÁBAN

Az amerikai filmgyártók nemrégiben bocsátották ki 1928/29. évi munkaprogramjukat, amelyből kitűnik, hogy a nagy amerikai vállalatok 555 filmet készítenek, míg a „független” filmgyártók 219 filmet forgatnak. Az U. S. A.-ban összesen 656 úgynevezett kisfilm (Kurzfilm) fog készülni az új szezonban. A nagyfilmek statisztikája a cégek szerint ekként alakul:

	1928/29	1927/28
Fox	52	52
Paramount	74	80
Metro-Goldwyn-Mayer	49	57
First National	57	57
F. B. D.	60	59
United Artists	18	18
Columbia	36	30
Tiffany	34	26
Warner Broth	30	40
Universal	68	67
Pathé	51	63
Gotham	26	14
De Mille	—	10

Összesen 555 603

Ebből láthatjuk, hogy kb. 50 filmmel kevesebb készül ezidén, mint tavaly és egyedül az Universal és a Gotham azok, amelyek a tavalyi produkcióval szemben egy, illetve 12 filmmel többet készítenek. A Cecil de Mille-produkció azért szűnt meg, mert legutóbb fuzionált az F. B. O.-val és a Pathéval. A fúzió folytán készül 50 filmmel kevesebb. A kisfilmek gyártási statisztikája így oszlik meg:

Fox	52
Paramount	96
Metro	72
F. B. O.	74
Tiffany	24
Universal	236
Educational	102

Összesen 656

Tanít, oktat, irányít, felvilágosít a
FILMKULTURA minden egyes
száma.

Dr. Baik Mihály,
akinek most jelent meg egy új könyve

Olasz Hollywood. Az újonnan alakult Ente par la Cinematografia Nazionale nevű olasz filmgyár legutóbbi végrehajtóbizottsági ülésén elhatározta, hogy a Róma közelében levő Litorio nevű repülőgépkikötő egész területén filmvárost épít. A végrehajtóbizottság ennek az építkezésnek az 1929. év első felére eső teljes programját már ki is dolgozta. Ennek az olasz filmgyárnak Bisi képviselő az elnöke, aki egy nagy olasz tanulmányi bizottság élén legutóbb Berlinben járt és amely alkalommal melegen ünnepelték az olasz-német filmmegyezményt.

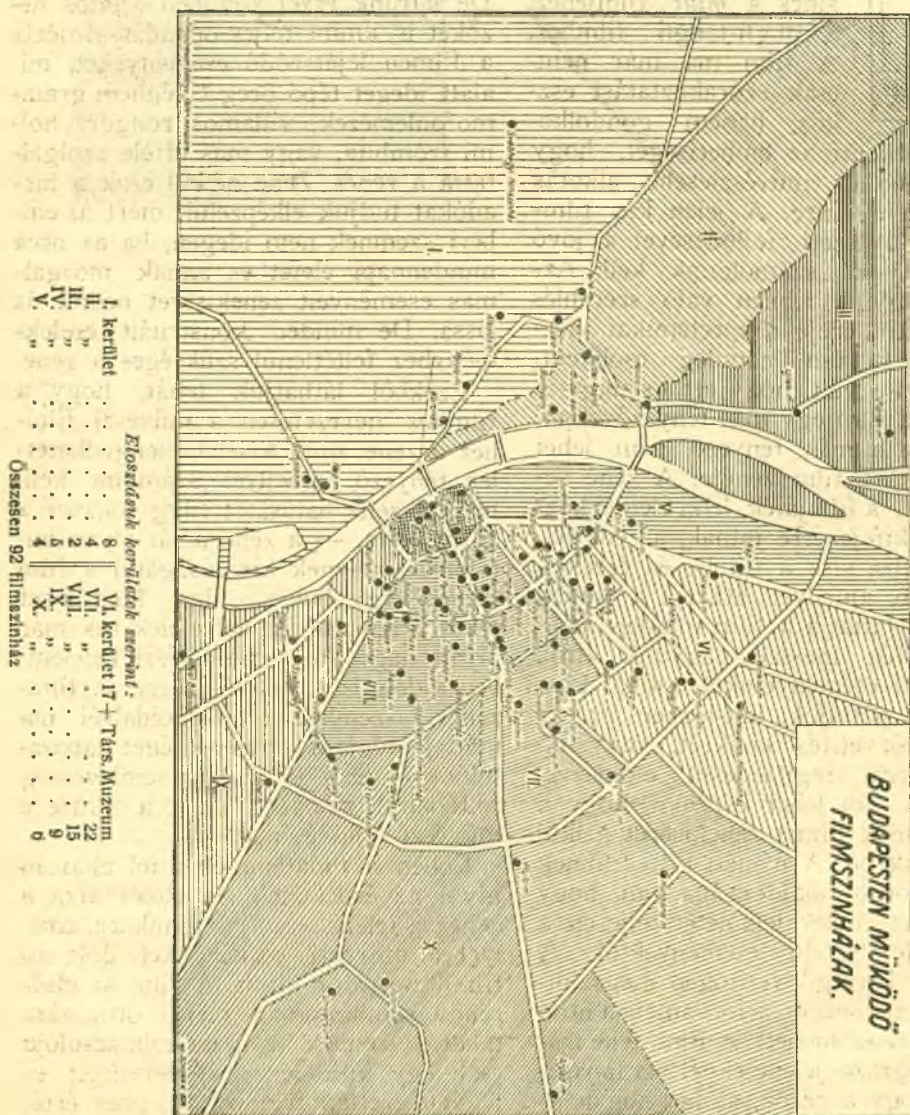
A film Svájcban. Egy legújabbban megjelent statisztika szerint a svájci film- és mozgóképiparban investált tőke értéke meghaladja a 40 millió frankot. A kölcsönzőüzletben kb. 350 ember talált elhelyezést, míg a svájci filmszínházakban 1660 személy van alkalmazva. A svájci filmszínházak összbefogadóképessége 70.000 ülőhely. A színházak közül 106 naponta játszik, 140 játszik hetenként kétszer vagy háromszor, míg 30 filmszínház teljesen bizonytalan időközökben tart előadásokat. A kis Svájcban kb. 285 filmszínház van.

Új francia filmiskola Mülhausenben. Az elzászi Mülhausenben új francia filmiskola nyílt meg, amelynek címe: „Ecole professionnelle de préparation á la carrière d'artiste de théâtre et de cinéma”. Az iskolát a francia kultuszminisztérium támogatja és megadta részére a nyilvánossági jogot, azonkívül a teljes vezetőség állami és pedagógiai ellen-

örzés alatt áll. Az iskola igazgatója Willy Ottmar Felt, a manheimi konzervatórium egykori tagja. Felt sokáig volt Németországban színész és rendező és 1924-ben lépett át a francia filmhez. Ő az első német ember, aki Franciaországban francia iskola élén áll. Az első félévben 37 növendék iratkozott be, akik közül 22 külföldi.

Az oktatófilmmozgalom Svájcban. Zürichben nemrégiben kultúrfilmközösség alakult, amelynek egyik főfeladata, hogy vasárnap délelőttönként a kinematografia legkiválóbb

alkotásait bemutatja. A közösség, elsősorban természettudományi, földrajzi, technikai és sportfilmeket fog előadni. A műsorból a politikai és vallási filmeket kizárják. A filmközösség elnöksége e héten felszólította a svájci lakosságot, hogy lépjen be az oktató- és tudományosfilm támogatása céljából a filmközösségbe. Ezt a felhívást a legismertebb svájci intézmények, így pl. a Pestalozzi-Társaság, a Svájci iskolai- és népművelési társaság vezetősége, a svájci népművelési egyesület stb. írták alá.

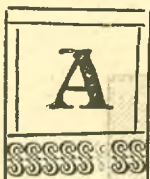

FILMZENE

LÁSZLÓ SÁNDOR

tanár, a müncheni Phöbus Palast zeneigazgatója:

A FILM ZENÉJE ÉS ANNAK MŰVÉSZETI JOGOSULTSÁGA

A mai filmnek semmi köze sincs a *múlt* filmjéhez, a tingli-tangli filmhez. A film ma már nemcsak szórakoztatási eszköz, hanem gondolkodásra serkenti az emberiséget, hogy minél több és művésziesebb alkotás kerüljön felszínre. A jelen kor filmjének művészeti fejlődésével a jövő szempontjából számolnunk kell. Azáltal, hogy a filmen való szereplés szuggesztív ereje a mechanikai visszaadás folytán némileg csökkent, szükségessé vált, hogy ezt a szuggesztív erőt a film egy más tényezővel pótolja. Ez a más tényező nem lehet más, mint a film zenéje. A zene segítségével a filmjáték lelki elemei közvetlenül kifejezésre jutnak, a zene hatalmas életet visz a filmbe és érzékelhető ereje, amellyel áthatja a filmet, érvényre juttatja a film minden szépségét. Még messze vagyunk attól, hogy lelki eseményeinket optikai közvetítéssel pótoljuk, lett-légyen ez az optikai közvetítés konkrét, vagy elvont tárgy segítségével előidéző. Szinte el sem lehet képzelni, hogy a publikumnak filmet zenekíséret nélkül mutassunk be. A némán futó filmnek az a különös tulajdonsága van, hogy elvonja az ember lelkületét teljesen a filmen lejátszódó eseményektől. A csöndben berregő vetítógép megszüntet minden koncentrációt, amely a néző részéről zene mellett a film felé irányul. Megrázó jeleneteknél azt tapasztaltuk, hogy a nézők, akiket nem hangoztat fel a zene, ugyyszólván teljesen hi-

degen viselkedtek a filmmel szemben. De láttunk ezzel szemben ájtatos nézőket is, amint teljes odaadással nézik a filmen lejátszódó eseményeket, mi alatt ideget tépő öreg kivénhedt gramofonlemezek, villamos zongora, holmi trombita, vagy más efféle szolgáltatja a zenét. Zene nélkül csak a hirdókat tudjuk elképzelni, mert az emberi szemnek nem idegen, ha az ucca mindennapi életét és annak mozgalmas eseményeit zenekíséret nélkül is lássa. De minden konstruált cselekményhez feltétlenül szükséges a zene.

Ezekből láthatjuk tehát, hogy a filmhez, nevezetesen a művészi filmhez a zene, mint kísérő, elengedhetetlen tényező, amellyel számolni kell, mert a zene hatásától függ sokszor a film sikere, — a zene tehát olyan hatalmas, amelynek kiválóságától a film sikere vagy bukása függ. Meg lehet tehát érteni, miért helyeznek ma már olyan nagy súlyt a művészi értelemben kidolgozott kísérő-zenére. A filmzenével szemben a tulsó oldalról ma már jóindulatú semlegességet tapasztalunk és ez a jóindulatú semlegesség föltétlenül előnyére válik a filmzene művészi fejlődésének.

Ebben a tudatban élve fel akarom hívni az érdekeltek figyelmét arra a nehéz és felelősségteljes munkára, amelyet a művészi eszközökkel dolgozó filmillusztrátor kifejt. A film az elsőrendű színházakban méltó otthonára talált, de ennek az igazi tolmácsolója csak egy kitünően megszervezett és fegyelmezett felnevelt zenekar értékes, muzsikális tevékenysége. A mai

László Sándor tanár,
a müncheni Phöbus-Palast magyar származású
zeneigazgatója

film nyíójának, a modern és szép filmszínháznak és annak munkatársainak kötelezettségei vannak a közönséggel és a művészettel szemben egyaránt. A mai kísérőzene nem egy kockaszerűen összehánytorgatott alkalmi muzsika tág értelemben, hanem *scénárium*, amelyet zenedramaturgiai törvények alapján építenek fel és hajtanak végre. Mindenesetre a zenescenárium, amely az egyes jelenetekhez szükséges zeneművek összeállításából áll, — minden esetben segítő eszköznek tekinthető, amíg majd megvalósul az a régi terv, hogy minden filmnek meglegyen a saját megkomponált zenéje. A gyakorlatban ezidőszereint arra törekszünk, hogy lehetőleg eltüntessük a nyomát annak, hogy idegen, filmkíséretre kevésbé alkalmas kompozíciókból állítsuk össze a kísérőzenét.

A filmillusztrátor egyik legfontosabb feladata, hogy a filmkép és a zenei hatás között az egyensúlyt létrehozza. Mert az a körülmény, hogy jelenetről-jelenetre menve az egyes zenei részek között nincs meg a kellő összefüggés és hogy a zenei alaptó-

nus nem kapcsolódik egymásba, azonnal felismerhető még talán a laikus részéről is.

Egy film megtekintése után a fent elmondottak alapján az első megállapítás az, hogy a kérdéses filmhez *milyen stílusú* zenét kell beállítani és hogy ez a zene milyen zenei stílushoz áll legközelebb és különös súlyt kell helyezni arra, hogy milyen zeneszerző vagy milyen zenei csoporthoz tartozó zeneszerző írta a filmhez a kísérőzenét. Ha ez a kérdés tisztázódott, következik a második: hogy a zene alkotója, vagy a hozzá közelálló, a zenével rokonságban álló csoport milyen anyagot használt fel a filmzene komponálásához. Ha a megfelelő anyag rendelkezésre áll, akkor következik ennek a feldolgozása. Ez a munka teljesen újszerű és hálás foglalkozás: idegenből kölcsönvett anyagnak úgyszólván önálló feldolgozása filmpozícióvá. Minél jobban sikerül ennek a munkának a zeneileg elképzelhető legjobb elintézése, annál egységesebb, hatásosabb lesz az eredmény. Tudni kell saját zenét komponálni a filmhez, amelyhez dramaturgiai tapasztalatok és muzsikális képzettség szükségesek. Miután azonban sajnos, a filmműsorok gyors cseréje folytán a megkomponált zene nem alkalmas újabb filmek zenei kíséretéhez, olyan idegen műveket használnak, amelyeket saját zenedramaturgiai gondolatok megvalósításánál kvázi egymásmellé rakható építőkövekként használnak. Bármennyire is lássék paradoxonnak, a film illusztrátora nem más, mint egy újabb alkotó zeneszerző.

Minden zenés színpadi művet utólag többnyire meg kell változtatni, aszerint, hogy az előadás során milyen változtatások szükségesek. Így változik a már kész zenescenárium is a próbák során, dinamikailag, ritmus és hangszerek szempontjából: törléseket végeznek a scénáriumon, vagy még az utolsó pillanatban bizonyos simi-

tást végeznek rajta. Ha azután a film lejátszása során, amikor a film és a zene párhuzamosan idegződik be, a néző lelkiületébe, látjuk azt a nehéz és gyönyörű munkát, amit a zenei rendező alkotott, ekkor tudjuk csak megérteni, hogy milyen jelentősége van ennek a hatalmas munkának.

A filmzene felfelé ívelő irányt vesz. Az út betartása és a cél elérése érdekében kell, hogy nevezetes és elsőrendű zeneszakértők munkássága igénybe véssék. Hogy a filmzenének ma kulturális szempontból milyen nagy jelentősége van, bizonyítja az is, hogy nemcsak magánosok, hanem hatóságok is érdeklődnek a filmzene fejlődése iránt és számolnak is a filmzene fejlődésével járó körülménnyel. Münchenben a német filmiskolán külön tanszéket létesítettek a filmzenének, amely immár bevonult a főiskola tantermébe is ékes bizonyítékául annak, hogy a filmzene valóban pótolhatatlan és nélkülözhetetlen művészi erő a ma kinematografiájában.

A *Parysia* című Olga Csehova film zenekíséretében előforduló *ölelkező témák* az előkészítő munkálatok folyamán annyira kialakultak, hogy a darab előadása alkalmával az ölelkező motívumok jazz része egy előjátékszerű színpadi részben is bemutatásra kerül. A ritmikus és fülbemászó zeneszám pazar kiállítású revü keretébe van beállítva. *Galai* Nándor, *Káldor* Boriska kettős szólótáncán kívül egy ragyogó göröcsapat brilliáns jazz-ballettáncával interpretálja a jól sikerült muzsikát és az elsőrendű együttesbe stilszerűen kapcsolódik be a pesti mozipubliikum dédelgetett Békeffy-vokálkvartettje is. A rövidesen slágerré avanszáló cserlitzon címe *Parysia*, *Lakner* Artur mókás szövegére ze-

nétjét *P. Horváth* Dezső szerzette. Enekhangra zongorakísérettel, úgyszintén jazzzenekarra megjelent a Rózsavölgyi és Tsa cég kiadásában.

A **filmzene** széleskörű, komoly térhódítását és elsőrendű fontosságát igazolja az a tény, hogy Németország állami zenekonzervatóriumaiban a filmillusztráció tanszékét megnyitották, hol a kezdő filmszínházi karmesterek, valamint az erre a pályára készülő muzsikusok részére szakyszerű előadásokat tartanak a filmzenedramaturgiából tudományos és gyakorlati alapon. Érdekes, hogy a tanszéken a gyakorlati rész közvetlen megérzékeltetése céljából tökéletes vetítőkészülék van felszerelve, itt bírálják el esetről-esetre a hallgatók teljesítőképességének kvalitását.

A müncheni tanszék élére *László* Sándor hazánkfiát nevezték ki, aki egyébként az ottani *Phoebus-Palast* filmszínház ismertnevű karmestere. A filmzenéről lapunk számára írott fejtegetései kétségkívül figyelemre méltók és itt-ott igen érdekes útmutatásul szolgálnak.

A **Sárga liliom** ízig-vérig magyar kísérőzenéjének munkatársai, névszerint:

Balázs Árpád, *Bartók* Béla, *Chorin* Géza, *Dohnányi* Ernő, *Erőss* Béla, *Fráter* Lóránt, *P. Horváth* Dezső, *Hubay* Jenő, *Huska* Jenő, *Kazacsay* Tibor, *Kodály* Zoltán, *Kun* Richárd, *Losonczy* Dezső, *Poldini* Ede, *Radnay* Miklós, *Siklós* Albert, *Toldy* László részint kész műveikkel, részint erre a célra komponált zenedarabjaikkal, biztosítják ennek a tökéletesen rendezett és abszolút művészettel megjátszott magyar tárgyú filmnek grandiózus sikerét. A hozzáértő, művészi kezekkel és önzetlen ügyszeretettel megindított akció, valamint annak keresztülvitele elsősorban *Huska* Jenő, *Erőss* Béla, a magyar zeneszerzők szövetkezete illusztris vezetőinek, úgyszintén *P. Horváth* Dezső, a Royal-Apolló karnagyának érdeme.

Gyűjtsön filmszakkönyveket!

Könyvtárából nem hiányozhat a **FILMKULTURA** egy évi kötete sem!

KURCZ ÉS LAJTA

PHOTOCINKOGRAFIAI MŰINTÉZET

BUDAPEST, VIII., VIG U. 3.

TELEFON: JÓZSEF 353-18.

MAGYAR MOZGÓFÉNYKÉPKEZELŐK ORSZ. SZÖVETSÉGE

MIÉNK KÁVÉHÁZ

BUDAPEST, VIII., JÓZSEF KÖRUT 29. SZÁM.

Telefon J. 311-38

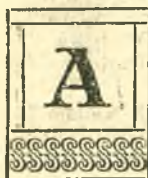
Munkaközvetítő: BOGNER GYULA, a munkaközvetítés díjtalan.

KENESSEY SÁNDOR:

AKTUÁLIS PROBLÉMÁK

III.

NÉMET- ÉS AMERIKAI FILMZENE ÉNEKLŐ FILM ÉS FILMZENEKAR

Amerika és újabban Németország hallatlan tempóval törtetnek az igazi filmzenekíséret területére. Ez talán már unalomig ismert dolog, de figyelemre kell méltatni, hogy nemcsak szürke, ismeretlen nevű komponisták, hanem igazi, modern képzettségű neves szerzők is, akik eddig a hangversenytér számára alkottak maradandó műveket, nyergelnek át egyre-másra a filmzene térre. Ez talán részben azért is van így, mert egyeseknek a filmzene bővebben jövedelmez, mint a szigorúan vett hangverseny muzsika, másrészt azonban nem lehet megtagadni tőlük a tisztán művészi, — tehát anyagiaktól mentes vonatkozásokat sem és így nyilvánvaló, hogy művészi ambíciójuk új lánggra kap, amint az új művészi problémák megoldására törekednek, mely problémák a mai új modern filmmel kapcsolatosak. Áll ez különösen az európai, főleg Németországban működő modern filmzenekomponistákra.

Amerikával már egy kis baj van. Ott az egyes filmzene kiadók úgy ontatják a maguk számára teljesen kisorsozott zeneszerző-gépekkel a kisebb-nagyobb, rövidebb-hosszabb „leikiállapotot kifejező” filmzenét, olyan gyárilag készül a sok „Mysterioso”, hogy az már egyenesen háthorizontgátó, no meg a rengeteg „Storm-music” ami meg már valóságos tornádónak és ciklonnak is beillene. Persze az ilyen dolog legtöbbször az invenció rová-

sára megy, sablonossá, modorossá válik és nagyon érzik rajta a munkaszag. De el kell ismerni, hogy szép számmal vannak kivételes tehetségek, akiknek a gyáriüzem eddig még nem ártott meg valami nagyon.

Ennél az amerikai tömegtermelésnél nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy ezeknek a csőstől ontott, szinte mechanikusan komponált filmzenedaraboknak a technikai megcsinálása alkalmazkodik az amerikai film-színházak mammoth-zenekaraihoz. Az egyes nemkiemelkedőbb szólások is ott többszörösen lévén képviselve, teljes plaszticitással érvényesülnek, illetve olvadnak bele az egészbe és a leg-egyszerűbb strukturájú kompozíció is a monumentális erejével hat. A mi mammoth-zenekaraink — sajnos — nem igen lépik túl a 12—15 tagú létszámot, de ez még a jobbik eset, mert ilyen amerikai filmzenét kényszerül már játszani egy 4—5 tagból álló együttes is. Természetes, hogy üresen, szegényesen hangzik és a hozzá nem értőkben furcsa elképzeléseket támaszt a „modern filmzene”. De ez — reméljük, — csupán átmeneti állapot. Igaz, a mi filmgazdasági viszonyaink erősen megrendült volta talán mégsem fog időtlen-időig tartani és a mi mozikultúrás közönségünk egyre fokozódó igényei majd beláttatják a filmvállalatok vezetőivel, hogy a rohamlépésben haladó modern film-problémák modern, kiszélesített keretben mozgó aláfestést követelnek, olyan nagyobb létszámú zenekarokat, melyek a modern filmzenét a maga teljes plaszticitásában tudják reprodukálni.

Egyelőre azért ne bocsátkozzunk hosszú lélegzetű jóslásokba a filmzene további jövőjét illetően, mert egyes nagyon optimisztikus kijelentések sze-

rint az a bizonyos jövő már itt kopogtat az ajtón és sürgeti a bebocsátást a beszélő, éneklő, zenélő film alakjában. Sok kísérletezés folyik mindenfelé, többé-kevésbé sikerülnek is a kísérletek, de a filmzenekarokat egyelőre az az amerikai kísérlet érdekelheti legközelebből, amit a Paramount tervez. Minden olyan nagy városban, ahol a legtöbb filmszínház az ő kezében van és ahol egy-egy filmje egyszerre néhány tucat vásznon is pereg, központosítani törekszik a zenét, vagyis *egy központból* igyekszik ugyanazt a tökéletes jó filmzenekíséretet szolgáltatni, egyetlen zenekarral 30—40 helyre is. Hogy a filmzenekarok sem fogják fel tréfásan ezt a fenyegető technika vívmányát, kitűnik abból, hogy eddig több mint másfélmillió dollár ellenállási, vagy segélyalapot hoztak össze az amerikai zenészek és ez a propaganda folytán még alaposan meg is fog növekedni.

De jöjjön a technika bármilyen ra-

gyogó alkotása, mely talán látszólag fejtetőre állítaná az egész filmzenekíséreti rendszert, a film ezer dimenziós lehetőségei mégis csak a sík két dimenziójára egyszerűsödnek le vég-eredményben és ennek a sikyszerűségnek törvényeit nem lehet keresztültörni. Épp úgy minden mesterségesen filmre applikált beszéd és ének nem tudja kiszorítani a vetítő-síkon mozgó árnyalak *legbeszédesebb és legfilmszerűbb gondolat- és érzelemátvitelét, a gesztust és a mimikát* és semmiféle fény, vagy gépének nem tudja helyettesíteni a hegedű és csello kantilénáját.

De ezek a jövő kérdései; most még a ma feladataival állunk szemben a film zenei kíséretét illetőleg.

Az igazi filmkultúra továbbfejlesztésénél nem szabad szem elől tévesztetni a film szerves alkatrészének a zenekíséretnek szerepét és itt a leghatásosabb eszköz a sajtó objektív filmzenekritikája.

NYERSFILM

POZITIV, NEGATIV EREDETI GYÁRI ÁRON

KINECHROM, PANKINE, SUPERPAN (éjjeli felvételekre). SZINES POZITIV, ANILINFESTÉKEK.

Vezérképviselő Magyarország részére:

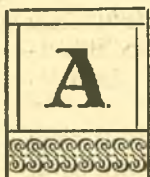
LAJTA ANDOR

Budapest, VII., Erzsébet-körút 30. Telefon: J. 363-76.

A BESZÉLŐ- ÉS HANGFILM

BENE ERNŐ
vegésszmérnök (Berlin):

A BESZÉLŐFILM AZ OKTATÁS SZOLGÁLATÁBAN

A beszélőfilm technikai kivitelén és tökéletesítésén még állandóan dolgoznak elsőrangú szakemberek. Az eredmény már igen kielégítő és mint tudjuk, Amerikában már rendszeres beszélőfilmprodukciónak kezdetén tartanak. Mi európaiak szinte félve nézünk a beszélőfilm elterjedése elé. Világos előttünk, hogy csak Amerikában fizethetők ki a nagyobb beszélőfilm előállítására. A mi kis európai nyelvterületeinken *belül* nem lehet állandó produkcióra számítani, hiszen egy jóval olcsóbb néma film is csak akkor hoz anyagi sikert, ha több országban kerül előadásra.

Természetesen rögtön felvetődött az a kérdés, hogy: nem lehetne-e a beszélőfilm képszalagjához *többnyelvű* beszélőszalagot készíteni. Ilyen irányú kísérleteket végeztek már Németországban, amelyek igen *érdekes*, de *nem kedvező* eredménnyel vezettek.

Egy amerikai angolnyelvű beszélőfilmhez készítettek egy *német beszélő* szalagot, oly módon, hogy a beszéd kezdetét és végét a képszalagon látható *szájmozdulatokkal* syndironizálták. Ez a *kompromisszumos megoldás* sem járt sikerrel, mert az ember sokkal *jobb megfigyelő*, mint ahogy azt gondolták. A szereplők más szájmozdulatai rögtön feltűnnek és igen kellernetlenül hatnak a nézőre. A süketnémáknál még erősebben kifejlő-

dött a szájról való leolvasó képesség, ők sokszor azt is meg tudják érteni, hogy mit mondott *anéma film szereplője a felvétel közben*.

Az előbbi tapasztalaton okulva készítettek egy filmet, amelynél a szereplők, *a felvétel közben nem beszéltek* az igazi szöveget, hogy a karakterisztikus *szájmozdulatokat* elkerüljék, hanem csak kevésbé karakterisztikus *szájmozdulatokat* végeztek, vagy hogy helyesen mondassuk, *maguk elé morogtak*. Az így készült képszalaghoz készítettek *utólag különböző nyelvű beszélőszalagot*. Ezek a felvételek sem elégitették ki a megjelent szakértőket. A szereplők oly nevésségesen hatottak a nézőre, mintha *hasz beszélők* lettek volna.

A beszélő filmnek legnagyobb akadály, mint látjuk, a nyelvhatások. Az európai kutatók (pl. a Klangfilm G. m. b. H. Berlinben) inkább a *hangfilm tökéletesítésén* dolgozik, amelynél a kísérő zenét és az esetleges zörejeket akarják a filmszalaggal visszaadni.

Egészen más a helyzet a *kultúrfilmnél*, amelynél a beszéd mint *előadás* fogja a filmet kísérni. Reméljük, hogy a beszélőfilm ezen a téren mindnyájunk számára haladást fog hozni. Alkalmunk lesz *kiwáló előadók* előadásait hallani *filmvetítés közben*. A *beszélő oktatófilmnél* természetesen lehet majd *többnyelvű beszélő szalagot* készíteni és itt ismét kidomborodik a film internacionális jellege.

Tehát várjunk! Sokat hallottunk a beszélőfilm mellett, de többet eliene, de az *objektív* embernek csak egy álláspontja lehet: minden újítást, amit zseniális feltalálóink komoly tudományos munkával és nagy energiával keresztülvisznek, csak öszinte örömmel lehet üdvözölni. Hogy hol fognak alkalmazást találni, csak a jövő döntheti el. A huszadik század embere olyan találmányt, mint a beszélőfilmet, nem fog kihasználatlanul hagyni, hanem mielőbb besorozza az emberi kultúra fegyverei közé.

A beszélő- és hangfilm terjeszkedése Amerikában. Amerikában a beszélő- és hangfilm óriási mértékben terjed, olyannyira, hogy a 16.000 Egyesült-Állambeli filmszínház közül november közepéig 791 vezette be színházába a beszélő- és hangfilmet. A rendszerek közül 743 Movietone és Western Electric Vitaphon-rendszer vegyesen, 28 Vitaphon egyedül, 8 egyedül Movietone és 12 különböző rendszerű.

Hatvanegy beszélőfilm szabadság Amerikában. A Variété jelentése szerint Washingtonban eddig 61 beszélő- és hangfilmszabadságot jelentettek be. Ezek között igen sok szabadságot néhány év előtt nyújtottak be, amikor még alig volt szó a beszélőfilm gyakorlati megvalósításáról. A most megvalósított ismertebb amerikai beszélő- és hangfilmszabadságok a következők: *Movietone*, *Photophone*, *Vitaphone* és a *Western Electric*, amelyek készülékeit ezidőszereint *licenciák* ellenében bocsátják a mozgóképszínházak rendelkezésére. A beszélőfilmgépek berendezése 7500—15.000 dollárba kerül, aszerint, hogy mekkora az a filmszínház, ahol föl akarják szerelni a készüléket. A licencek egyelőre öt évre szólnak, de később ezeket a készülékeket fix összegért fogják eladni.

A londoni Tivoli hangfilm előadásai. London egyik legszebb filmszínházában a Tivoliban a jövőben minden rendes előadás keretében hangfilmelőadásokat is fognak tartani és pedig minden egyes alkalommal a „British Talking Pictures“ gyártmányait fogják bemutatni. Az első ilyen film a londoni fegyverszüneti emlékünnepekről készült felvétel volt. A Tivoli mintájára, hír szerint, a többi londoni nagy filmszínház is át akar térni a vegyes előadásokra.

A hangfilm Ausztráliában. Stuart F. Doyle, az ausztráliai Unio Theatres nevű nagy filmszínházkonzerneknek a vezetője, nemrégiben New-Yorkban járt és ott tanulmányozta a hangfilmkérdés teljes anyagát. Ez alkalommal 20 Western Electric-hangfilmkészüléket vásárolt, amelyeket nagyobb színházakban fog felszerelni. Ennek a konzernek a versenytársa a *Hoyts Theatres* januártól kezdődően szintén áttér a részleges hangfilmelőadásokra. A Hoyts-konzern kötelékébe tartozó színházak közül 1929 végéig kb. negyvenben hangfilmelőadások is lesznek.

A német hangfilmszindikátus konszernje. Augusztus 30-án alakult meg Berlinben a Tonbild-Syndikat A.-G. (Tobis), amelynek főfeladata az volt, hogy bel- és külföldi szabadságokat megszerezzen és értékesítsen. Ennek a gyakorlati keresztülvitele céljából 500.000 márka alaptőkével önálló részvénytársaságot létesített *Tonbildindustrie G. m. b. h.* elnevezés alatt, amely beszélő- és hangfilmek gyártásával és forgalomba hozatalával kíván foglalkozni és azonkívül a szükséges készülékek gyártását is vette tervbe. A vezetésben dr. Hans Henkel és dr. Guido Bagier, a „Der kommande Film“ szerzője foglalnak helyet. A felügyelőbizottságban Oskar Messer is részt vesz.

Kertész Mihály hangfilmje. A Warner-filmgyár Hollywoodban megújította szerződését Kertész Mihállyal, aki főleg a „Noé bárkájával“ aratott hallatlan sikert. Kertész legközelebbi filmje hangfilm lesz, amelyben Dolores Costello játsza a főszerepet. A film címe „Alimony Annie“, szövegét pedig Harvey Gates írta.

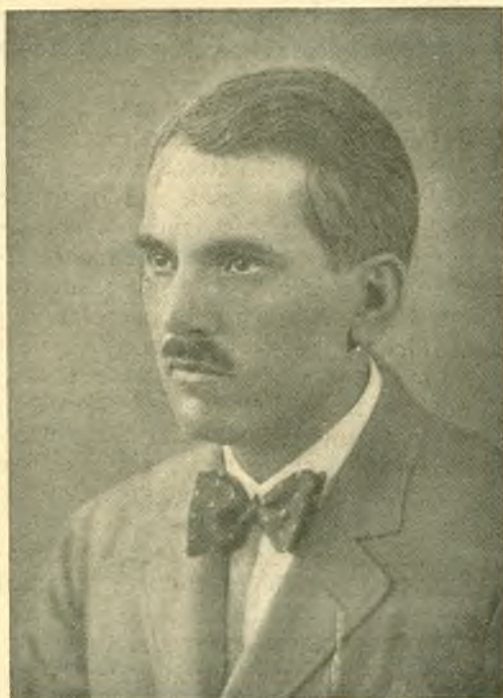
**Előfizetőinek,
olvasóinak és
jóakaróinak**

BOLDOG ÚJÉVET KIVÁN
a Filmkultúra szerkesztősége és kiadóhivatala

FILMTECHNIKA

OLÁH GYÖRGY MÉRNÖKÖT

nevezte ki a belügyminiszter a Magyar Mozgófényképgépezetelők Szaktanfolyamra *előadó tanárnak* arra a helyre, amely *Rohrmann* János halálával hirtelen megürült. *Oláh* György mérnök a magyar filmélet egyik legképzettebb szakembere, puritán jellemű és abszolút korrektül gondolkodó tagja. Kinevezését az egész szakma osztatlan örömmel vette. Gazdag tudásánál és nagyszerű előadói képességénél fogva kiválóan alkalmas a tanfolyam előadói tisztségének a betöltésére és a belügyminiszter valóban helyesen döntött, amikor *Oláh* mérnököt nevezte ki a tanfolyam új tanárává.

ALTMAYER ISTVÁN:

A FILM-FELVEVŐGÉPEK

Ha a filmgyártásról beszélünk, mindenkor legelsősorban is annak technikájáról mint főtényezőjéről kell szólnunk. Hisz tudvalevő, hogy a filmnek a technika a szülőanyja és mint ilyen, ennek egyik szerves része a *film-felvevőgép*.

A felvevőgépek gyártmányok tekintetében különbözőképen oszlanak meg. Vannak Európában használatos gépek és vannak amerikai gépek.

Az európai gépek a következők:

Debie, francia gyártmány.

Az első készüléket 1908-ban készítette a gyár és azóta évről-évre újabb modellekkel lép a piacra. Alumíniumból készült fémszekrényes készülék, 120 méter film befogadására alkalmas kazettákkal, amelyek szintén alumíniumból vannak. Magában a készülékben objektív van elhelyezve, amely pillanatok alatt cserélhető. Súlya cca 17 kg.

Pathé, francia gyártmány.

A ma még használatban levő készülékek régebbi modellek. A készülék fa-

szekrényben van beleépítve, a kazettái szintén fából vannak. Egyszerű kivitelénél fogva a fényképező gépre emlékeztetnek.

Eclair, francia gyártmány.

Alumíniumból készült fémszekrényes készülék, egyetlen szekrényes rendszerű gép, amelyen úgynevezett revolver rendszerű objektív-korong van alkalmazva.

Askania, német gyártmány.

A fentebb említett Debie-gép hű hasonmása, német kivitelben. Ezt a hasonlatot azonban csak a könyvleírásokban találjuk meg, mert a szerkezeti része (az alapmechanizmustól eltekintve) a Debie újításait nélkülözi, ami lényegesen olcsóbbá is teszi.

Stachow, német gyártmány.

Alumínium fémszekrényes készülék, ami a többi szekrényes készüléktől eltérőleg, külső kazettákkal van felszerelve. Súlya cca 8 kg., aminek előnye a riport felvételeknél megbecsülhetetlen.

Amerikában használatos gépek közül legismertebb a *Bell & Howell* gyártmány.

A filmfelvevőgépek közül a legmasszívabban megépített gépek egyike, bár ez súlyánál fogva nem a legelőnyösebb és így kizárólag csak Spielfilmek készítésére alkalmas. Az ára még amerikai fogalmak szerint is horribilis. Egyetlen gép, amelyet szükség esetén 300 méter film befogadására is alkalmas kazettákkal lehet felszerelni.

Mitchell, amerikai gyártmány.

Hű hasonmása a fent leírt gépnek, amelynek sikerült eddig egy igen hátrányos tulajdonságát kiküszöbölni, úgyhogy ma Amerikában a legtekélyesebb gépek egyike.

Akeley, amerikai gyártmány.

Tipikus amerikai gép, amely külalakjánál és súlyánál fogva kiválóan alkalmas riportfelvételekre. A gép stativra felszerelve egy irányítókar segítségével minden irányban mozgatható,

amely különösen riportfelvételeknél megbecsülhetetlen. Kazettáiban azonban csak 60 méter filmet lehet elhelyezni.

Az első filmfelvevőgépet a Pathé és Gaumont-gyárak készítették. Egyes, régebbi készülékek még ma is használatban vannak, ami a megbízhatóságukat igazolja. Ezek a gyárak azonban nem tartottak lépést a technika fejlődésével (bár ez a fejlődés nem a mechanizmus alapelméletében mutatkozott) és így helyüket kiszorították az olyan gyártmányú gépek, amelyeknek készítői felismerték a gépek hiányosságát és fejlődésbeli lehetőségét és így mérőföldköveket ugorva vitték előbbre a film technikáját, amely elsősorban is a felvevőgépeken keresztül tudja tökéletességét csillogtatni. Ezt elősegítette az író fantáziája, a rendező ötletessége és az operatőr ujszerűsége való törekvése.

Ma már ott tartunk, hogy a filmfelvevőgépeket nem is gépeknek, hanem finom műszereknek kell tekintennünk, ha számításba vesszük, hogy az ilyen készülékek cca 15—25.000 pengőbe kerülnek, ami egy-egy modern autónak az árával is felér.

A filmgyártás első két évtizedében a felvevőgépeket maguk a filmgyárak vásárolták és bocsájtották az operatőrök rendelkezésére. Az amerikai és a német gyárak azonban a tapasztalatból arra a megállapításra jöttek, hogy ezeket a készülékeket az operatőrnek kell megszerezni, illetve megkeresni, mert így a gépek fejlődése évről-évre fokozódik és a még 2 év előtt használatban volt gépet egy újabb modell váltja fel, ami az operatőrnek ismét újabb investíciót jelent. Az az operatőr, aki ennek eleget tud tenni, garancia a filmkészítőknek arra nézve, hogy tudásánál csak nagyobb lelkiismeretességgel és gondossággal dolgozik és így a saját tulajdonával végzett felvételekért nagyobb felelősséggel is tartozik.

FILMIRODALOM SZAKSAJTÓ

Lenkei Zsigmond: Ez Amerika! A Magyar Filmkurir kiadása. Ára 8 pengő.

Lenkei Zsigmond a magyar filmszakirodalom érdemeiben gazdag és mindenütt rokonszenves veteránja néhány évvel ezelőtt Amerikában járt. Néhány hónapos tanulmányútra ment ki Lenkei, aki nagyszerű és hámulatos megfigyelőképességével hetek alatt teljesen felismerte azt, ami az európai előtt új az amerikai életből. Ezeket az impressziókat Lenkei könyvbe gyűjtötte és most adta ki pompásan és izléseken összeállított munkájában. Lenkei nem akart Kolumbus lenni, amikor föltárja előttünk az amerikai élet ezer és egy titkait, de az a mód, ahogyan nekünk leírja Amerika életének különféle megnyilvánulását, tiszta irodalom, nagyszerű elbeszélő stílus és ez avatja a könyvet értékes és becses munkává. Bennünket ez a könyv nemcsak azért érdekel, mert a *Mester* Lenkei írta és adta ki, hanem érdekel azért is, mert Amerikában alkalmá volt a *filméletet* is alaposan megfigyelni. Ezek a megfigyelések érdekelnek bennünket és mi, akik nem tudunk úgy könnyedén kijutni Amerikába, a korlátlan lehetőségek hazájába, igen sok szépet és követni valót találunk mindazokból, amiket Lenkei nekünk a filmről szóló fejezetekben elmesél. Mert valóban úgy érezzük, mintha nagyapó *mesélne* az itthonmaradtoknak azokról, amiket látott és észlelt. Kedves, finom elbeszélő stílusa a könyvnek ezt a részét értékesé teszi számunkra és ezért *kíváncsi*, hogy mindenki, aki ebben a szakmában él és dolgozik, ezt a tanulmányos könyvet elolvassa és az ott lelt tapasztalatokat a maga és vállalata számára értékesíthesse.

Dr. Bingert János és Dr. Baik Mihály: A mozgólényképezés és filmügyek rendszere. A Mozi és Film kiadása. Ára 2.80 P.

A magyar film és moziügyek közigazgatásának két alapos ismerője: *Bingert János* dr. és *Baik Mihály* dr. karácsonyra igen *hasznos* és *gondosan* összeállított kézikönyv-

vel lepték meg a közönséget. Az utóbbi évek törvény- és rendeletgyártása nem kerülte ki a filmszakmát. A rengeteg rendelet már-már *zavarossá* teszi a szakmai életet, azért kellett egy olyan könyv, amely ezeket a rendeleteket *összegyűjti* és kiadja. *Bingert János* dr. belügyminisztériumi segédtitkár állította össze a könyv anyagának azt a részét, amely a gépkezelői és üzletvezetői szaktanfolyamon tartott értékes és szakszerű előadások lényegét alkotják, míg *Baik* dr. inkább a jogi természetű részeket foglalta össze. A magyar filmirodalomban igen hasznos könyv lesz *Bingert* dr. és *Baik* dr. könyve, mert a gyakorlati életben unós-untalan kénytelenek vagyunk ezt a kis összefoglaló könyvecskét igénybevenni. A szorosan vett anyagon kívül hasznos filmcímítárt is találunk a könyvben.

Lajta Andor: Filmművészeti Évkönyv 1929. Ára 5 pengő. A Filmkultura kiadása.

A könyv megjelenése a szenzáció erejével hatott a filmszakmában. *Európai relációban* ma is *remek munka* *Lajta Andor* idei kézikönyve, amely több mint 340 oldalon keresztül a magyar filmélet eleven kompendiuma és lexikonja. A könyv kiállítása is fölülmul minden várakozást, beosztása, tartalma pedig olyan, amit összefoglaló szak-könyvben is ritkán találunk. Az ember az első fogásra mindent a *leggyorsabban* megtalálhat. Mindennek meg van a maga helye. Az egymással szorosan összefüggő részek *közös* gyűjtőfogalom alatt szerepelnek és ezeket a beosztásokat tartalomjegyzéket is felölelő színes lapok választják el egymástól. Az adatok abszolút *helyesek és megbízhatóak*, úgyhogy a magyar filmélet valóban olyan könyvvel gazdagodott, amelyet a mindennapi életben nélkülözni nem tudunk. A könyv sikerét mi sem bizonyítja jobban, hogy az első napokban százával kapkodták el a példányokat nemcsak a filmszakmából, hanem a gazdasági és társadalmi élet más ágazatából is, mert pl. a színészcímirtára — hogy csak egy példát említsünk — igen sok

helyen nagy szükség van. Ez pedig Magyarország egyetlen könyve, amely a színházak összeállítására alapján tartalmazza a budapesti színeszek pontos címtárát.

Jahrbuch der Filmindustrie 1928. A Licht-Bild-Bühne kiadása. Ára félbörkötésben 30 M.

Németország, de Európa leghatalmasabb szakirodalmi vállalata a Wolfsohn testvérek berlini vállalkozása, amelynek ismert kiadványa a *Lichtbild-Bühne*. Ez a vállalat évenként vagy kétevenként hatalmas filmkompasszt ad ki, amelynek anyagát nem egyszerű „adatgyűjtés” útján hozzák össze, hanem az összehordott anyagot *tudományos fölkészítéssel dolgozzák is föl.* A *Jahrbuch der Filmindustrie* több száz oldalra terjedő tartalmánál fogva a világ kinematográfia legkiválóbb összefoglaló műve. Az *L. B. B.* talán az egyedüli szaklap Európában, amelynek több mint ezerkét száz kötetre terjedő *szakkönyvtára van* és ebben a gazdag szakkönyvtárban gyűjtik össze hangyaszigorlommal azokat az adatokat, amelyek azután bekerülnek ebbe a hatalmas műbe. A *Jahrbuch der Filmindustrie* nem évkönyvszerű almanach, naptárral és hasonló tudnivalókkal — mert az *L. B. B.*-nek erre is van külön évkönyve — hanem komoly irodalmi és közgazdasági nivón álló könyv, amely az életben annyira nélkülözhetetlen, mint ahogy a mozgóképszínház előadásához nem nélkülözhető a másor. *Intelligens szakmabelinek* pótolhatatlan segédeszköz a *Jahrbuch*, ez a tartalomban és elgondolásban is gazdag és előkelő szkkönyv.

Le tout Cinema 1928. A Filma kiadása Párizs. Ára 10 P.

A francia szakirodalom szenzációja és megszokott *csemegéje* a nagyformátumú *Le tout Cinema*. Az ide kiadása formában és elgondolásában ugyanolyan, mint az utóbbi években megjelent könyveké, csak sokkal megbízhatóbb és *kiválóbb.* Bennünket a magyar rész érdekelt: ezt dr. Aigner László, az *Est-lapok párizsi munkatársa* állította össze teljes alaposággal és körültekintéssel. A *Le tout Cinéma*ban eltérően a többi évkönyvektől, az *egész világot találjuk meg.* Délafrikától Kanadán át Ázsiáig és Afrikaig minden ország filméletének pontos tükrét találjuk benne, kezdve a gyáraktól a szaksajtóig. Ez a könyv nagy erőssége és jelentősége, hogy nem *lokális* értékű, hanem *internacionális* és ezért ebből a szempontból tekintve, mondhatni az internacionális szakirodalom egyik legszebb műve.

Wolfgang Martini: Das Filmgesicht. Verlag C. Andersen München.

Ez évi májusában gyönyörű könyvsorozat indult meg Münchenben, amely híres film-

művészek életrajzával lépett a nyilvánosság elé. Hiszen van életrajz-írásban in műanszbeli eltérés, de az a finomtollú munka, amit *Martini* produkált, messze kiemelik ezeket a szépen stílizált füzeteket a szokásos életrajzok tömegéből. A mostani sorozat Lilian Gish, Douglas Fairbanks és Ramon Novarro élettörténetét tárja elénk írásban és ragyogóan szép képekben. A filmbarátok értékes segédkönyveket lelnek ezekben a füzetekben, amelyek díszai a magán- és szakkönyvtáraknak. A füzetek külső csínje és figyelemreméltó, tartalmuknál fogja pedig predestinálva vannak arra, hogy a filmbarátok kegyeibe fogadják.

Kurt Wesse: Grossmacht Film. Verlag: Deutsche Buchgemeinschaft G. m. b. H. Berlin.

A filmesztétikai könyvek száma egy igen tekintélyes és gyönyörűen kiállított könyvvél szaporodott. Ez a könyv 300 oldalon keresztül a kinematográfia teljes kompendiumát adja. A könyv kezdi a kinematográfia történetével, azután a filmművészet összes kérdéseit taglalja, kezdve a kéziratától a rendezőig, a szereplők játékaig, végül pedig gazdag filmirodalmi jegyzéket csatol a könyvhöz. Stílusa annyira könnyed, hogy ezt a vaskos könyvet a szakember úgyszólván egy lélekzetre tudja elolvasni és még a legtájékozottabb szakembert is leköt. A „Grossmacht Film” azok közé a könyvek közé tartozik, amelyeket a mindennapi gyakorlati életben unós-untalan használni tudunk és azért ennek a beszerzése eminens érdeke a szakembernek.

Dr. jur. A. Fagg: Urheberschaft und Urheberrecht. Verlag Franz Vahlen, Berlin. 1928.

Dr. A. Fagg könyve kritikai tanulmány, amely a filmszakma jogi fundamentumát tárgyalja meg. A könyv tekintettel van a nemrég lezajlott római nemzetközi filmjogi konferencia eredményére. A könyv nemcsak theoretikai szempontból, hanem tárgyi szempontból is rendkívül hasznos útmutató, amely eligazítja az olvasót a jogi kérdések hatalmas labirintusában. A könyv igen értékes termése a mind gyakrabban megjelenő jogi szakmunkának.

The Spotteigt. Ennek az előkelő angol negyedéves lapnak vagy még inkább képes szemlének hatodik száma decemberben jelent meg és ez is olyan nivós és változatos, mint az előző kiadványok. Ujabb angol filmszínészeket találunk benne, az újjáéledő angol filmgyártás reprezentánsait, valamint az avante-garde titánjait. Gyönyörű képek adatokkal fűszerezve díszítik ezt a hatalmas

munkát, amely méltóképen képviseli az angol szakirodalmat.

Dr. Wenzel Goldbaum: Berner Übereinkunft zum Schutz vom Werken der Literatur und Kunst vom 2. Juni 1928. Verlag Georg Stilke, Berlin, ára kötve Mk 5.—

A gyakorlati életben, főleg szerzői jogok megvalósításánál, filmgyártási problémáknál számtalanszor kapcsolatba kerülünk a berni konvencióval. Ez év június 2-án egy új konvenciót kötöttek a nemzetek Rómában, amelyet természetesen Magyarország is alá írt. Dr. Goldbaum Vencel, egy igen kitűnő hírű berlini ügyvéd ezt a konvenciót most igen érdekes kommentárokkal fűszerezve ismerteti az érdekeltek előtt. Bennünket közelebbről csak a filmre vonatkozó rész érdekelt és e tekintetben a könyv, amely 134 oldalra terjed, megadja a szükséges felvilágosításokat. A könyv szösz szerint tartalmazza a berni konvenciót és a kommentárjai során ismerteti a régebbi, nevezetesen az 1908-as konvenciót, az 1886-ban létrejött konvenciót és teljes áttekintést nyújt a berni konvenció fogalma alatt ismertté vált szerzői jogi kérdést.

Prospektusok. Greenbaum Film G. m. b. Berlin. Igen izléseken kiállított, finom kromópapíron nyomtatott prospektust küldött be hozzánk a berlini Greenbaum-gyár, amely francia, angol és spanyol nyelven ismerteti a vállalat új produkcióját. Bennünket közelebbről a vállalatnak ama filmjei érdekelnek, amelyekben Petrovich Szvetisláv és Nagy Katka játszanak, akik a Greenbaum-gyár sztárjai.

(A fentemlített könyveket a Filmkultura útján eredeti kiadóhivatali áron lehet megrendelni.)

Az UFA közgyűlése. Az UFA december 14-én d. u. 4 órakor tartotta meg ezidei rendes közgyűlését Berlinben a részvényesek nagy érdeklődése mellett. A 45 millió márkát kitevő részvénytőkét 97%-ban képviselték a megjelent részvényesek. Az előterjesztett üzleti jelentést a közgyűlés egyhangulag tudomásul vette, majd közfelkiáltással megadták a felmentvényt. A közgyűlés folyamán az egyik részvényes kérdést intézett a vezetőséghez az Afifa-tűzzel kapcsolatos kár miatt. A megadott válasz szerint a biztosító társasággal folytatott tárgyalások kedvező eredménnyel végződtek és így a kár legnagyobb részét megtérítették. Ezután megválasztották a felügyelő bizottságot, melynek új tagjai Robert Schranz igazgató és dr. Lederer Pál kormánytanácsos lettek. Utóbbi az I. G. Farbenindustrie érdekeltségét képviseli az UFA-ban.

A Filmművészeti

Évkönyv

10. ik

évfolyama

Szerkeszti:

LAJTA ANDOR

Megjelent!

Ára 5.— pengő

**GAZDAG TARTALOM!
DISZES KIÁLLÍTÁS!**

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

**BUDAPEST, VII.,
Erzsébet - krt. 30.**

Telefon: József 363—76. szám.

OLVASSUNK SZAKKÖNYVEKET!

A „Filmkultura“ elismerve annak szükségességét, hogy a szakmában dolgozók megismerjék **elméletileg** saját szakmájukat, magyar és külföldi szakkönyvek közvetítését vállalta el. A külföld gazdag szakirodalmát áll rendelkezésére, de egyelőre a következő magyar- és németnyelvű műveket szerezhetik be olvasóink a „Filmkultura“ kiadóhivatala útján, a pénz előzetes beküldése mellett. Megjegyezni kívánjuk, hogy ezek az árak **eredeti árak**, amelyekhez csak a portót és a forgalmi adót számítjuk hozzá. (A márka átszámítási kulcsa: 1:37).

1. Általános szakkönyvek, életrajzok és szórakoztató művek:

LENKEI ZSIGMOND: Ez Amerika! — — —	P	8.—
RICHARD OTT:		
Wie führe ich mein Kino — — —	M	2.50
Die Organisation im Film- und Theaterbetrieb — — —	M	3.—
Reichs-Kino-Adressbuch 1928 — — —	M	30.—
mit Monopolkarten — — —	M	50.—
Jahrbuch der Film-Industrie 1928 — — —	M	30.—
L. B. B. Kalender. 1928 — — —	M	2.—
Der kleine Aufnahmeleiter, 1928 — — —	M	3.—
Das Filmmanuskript — — —	M	5.—
PANCZEL LAJOS: Az én mozim — — —	P	2.—
CHARLIE CHAPLIN: Halló Európa! — — —	M	4.50
E. M. MUNGENAST:		
Asta Nielsen, ihr Leben, ihre Kunst, ihre Bedeutung, kötte — — —	M	3.80
félvászonkötésben — — —	M	4.80
egész vászonkötésben — — —	M	4.50
FRED. HILDENBRANDT:		
Die Tänzerin Valeska Gert. kötte — — —	M	4.50
félvászonkötésben — — —	M	5.80
egész vászonkötésben — — —	M	6.50
WOLFGANG PFLEIDERER: Lichtbild und Filmführer 1928 — — —	M	2.1.—
GUIDO BAGIER: Der kommende Film — — —	M	2.1.—
Dr. RUDOLF HARMS: Kulturbedeutung und Kulturgefahren des Filmes — — —	M	1.80
RASCHAUER és TUCHTIG:		
Der Film als Lehrmittel — — —	P	3.—
Praktischer Wegweiser für Filmregisseure, Architekten und Requisiteure — — —	M	2.—
Rudolf Kurtz: Expressionismus und Film — — —	M	16.—
Dr. K. Mühsam u. E. Jacobson: Lexikon des Films: Wie ich zum Film kam — — —	M	4.—
Max Otten: Der Weg zum Film — — —	M	2.50
Asta Nielsen, Biographie — — —	M	1.—
Henny Porten, Biographie — — —	M	1.—
Kino-Novellen — — —	M	1.—
Colin Ross: Mit dem Kurbelkasten um die Welt — — —	M	1.—
Béla Balázs: Der sichtbare Mensch — — —	M	3.50
kötve — — —	M	4.80
Ernst Lubitsch u. E. A. Dupont: Hollywood, das Filmparadies — — —	M	1.—
Lajta Andor: Filmművészeti Évkönyv 1929 — — —	P	5.—
133 Filmstars (filmképek, címek) — — —	M	2.50

2. Filmtechnika:

Zombory László: A mozgófénykép és üzeme — — —	P	12.—
Dr. MENDEL u. F. FELIX: Der praktische Vorführer — — —	M	3.—
GUIDO SEEBER:		
Der praktische Kameramann — — —	M	5.—
Der Trickfilm — — —	M	5.—
Dr. WALTER FRIEDEL: Elektr. Fernsehen und Bildübertragung, Fernkinematographie — — —	M	5.—
Taschenbuch des Kameramannes — — —	M	5.—
F. P. LIESEGANG und G. SEEBER: Handbuch der praktischen Kinematographie — — —	M	—
BAND I: Die Geschichte des Films — — —	M	—
II. Die Herstellung des Films — — —	M	—
1. Teil: Rohfilmfabrikation. — — —		
2. Teil: Filmaufnahme — — —		
3. Teil: Entwickeln und Kopieren — — —		
III. Die Vorführung des Films — — —		
Die Projektion von Dr. Joachim — — —	M	12.80
IV. Sondergebiete des Films — — —		
1. Teil: Wissenschaftliche Kinematographie — — —	M	10.—
MIHÁLY DÉNES: Der sprechende Film — — —	M	10.—
Kötve — — —	M	12.—
JO ENGEL: Der tönende Film — — —	M	6.50
A. PLANKL: Der Ratgeber des Lichtspielvorführers — — —	M	4.80
Dr. WALTER MEINEL: Hilfsbuch für die Prüfung des Kinovorführers — — —	M	4.—
kötve — — —	M	5.—
Dr. R. RICHTER: Hilfsbuch für den Kameramann — — —	M	1.50
E. G. Lutz und Dr. K. Wolter: Der gezeichnete Film — — —	M	12.—
kötve — — —	M	13.80
Ing. A. Lassally: Betriebskinematographie — — —	M	6.—
kötve — — —	M	6.70
Prüf-Vorschriften für Lichtspielvorführer — — —	M	2.50

3. Filmjog:

Dr. BAIK MIHÁLY és Dr. VÁRI REZSŐ: A magyar kinematografia jogszabályai — — —	P	8.—
Dr. BINGERT JÁNOS és Dr. BAIK M.: A mozgófényképüzemek és filmügylek rendszere — — —	P	2.80
Dr. E. Seeger: Das Reichslichtspielgesetz — — —	M	2.—
Dr. Eckslein: Film- und Kinorecht — — —	M	15.—
Dr. WENCEL GERBAUM: Berner Übereinkunft — — —	M	5.—

Hébel nemzetközi szállítmányozó
és elvámolási vállalata

VI., Váci-ut 1. (Westend-palota) — Telefon: Aut. 159-47.

**A gáláns férj vesz karácsonyra
nejének egy**

„ELECTROLUX” porszívókészüléket

Budapest, IV., Kristóf-tér 2. Telefon: Aut. 868-14-15.

Városi üzlet: Városház-ucca 16.

Az UNIVERSAL 1929-ben folytatja azt a hatalmas kulturmunkát, amelyet eddigi nagy filmjeivel megkezdett. Az a páratlan siker, amelyet az UNIVERSAL eddigi filmjeivel Magyarországon aratott, predesztinálja őt arra, hogy az eddigi uton haladva, művészi és erkölcsi tekintetben továbbra is kielégítse a magyar mozgóképszínházakat. Jövő évi anyaga nemcsak morális sikereket biztosít a filmszínházaknak, hanem garantált kasszasikereket is jelent.

Az új évben az UNIVERSAL az alanti nagy filmeket fogja megjelentetni:

Show Boat

Edna Ferber hasonlónevű regénye után. Rendező: Harry Pollard. Főszereplők: **Laura la Plante** és **Joseph Schildkraut**.

Broadway

A híres színpad-sláger „Broadway” után.

Fric the Great

Sven Gade könyve nyomán. Rendező: **Fejős Pál**. Főszereplők **Conrad Veidt** és **Mary Philbin**.

The Bevil

Alfred Neuman regénye nyomán. Főszereplő: **Joseph Schildkraut**.

10 szenzációs német film

(Vezetődramaturg: **Biró Lajos**.)

TARTALOMJEGYZÉK:

Molnár Dezső: A magyar kinematográfia két fő problémája.

Castiglione Henrik: A világ filmpiac.

Lenkei Zsigmond: A filmszínészek reklámja.

Pásztor Béla: A magyar film és filmszínházkultúra evolúciója.

Müncheni filmportrék: I. Otto Gebühr. — II. Karl Gröne.

Pál Hugó: Film-építőművészet.

Az oktatófilm: Gyárfás Gyula: Alakuljon meg a magyar Oktatófilm-Szövetség. — Uj szezon Amerikában. — Hírek.

Filmzene: László Sándor: A film zenéje és annak művészeti jogosultsága. — Kenessey Sándor: Aktuális problémák.

A beszélő és hangfilm: Bene Ernő: A beszélőfilm az oktatás szolgálatában.

Filmtechnika: Oláh György. — Altmayer István: A film felvevő gépek.

Filmirodalom, szaksajtó.

FILMKULTURA

SZERKESZTI:
LAJTA ANDOR

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST, VII., ERZSÉBET-KÖRÚT 30. — TELEFON: J. 363—76.

Megjelenik havonta. — Minden cikkért a szerző felel.

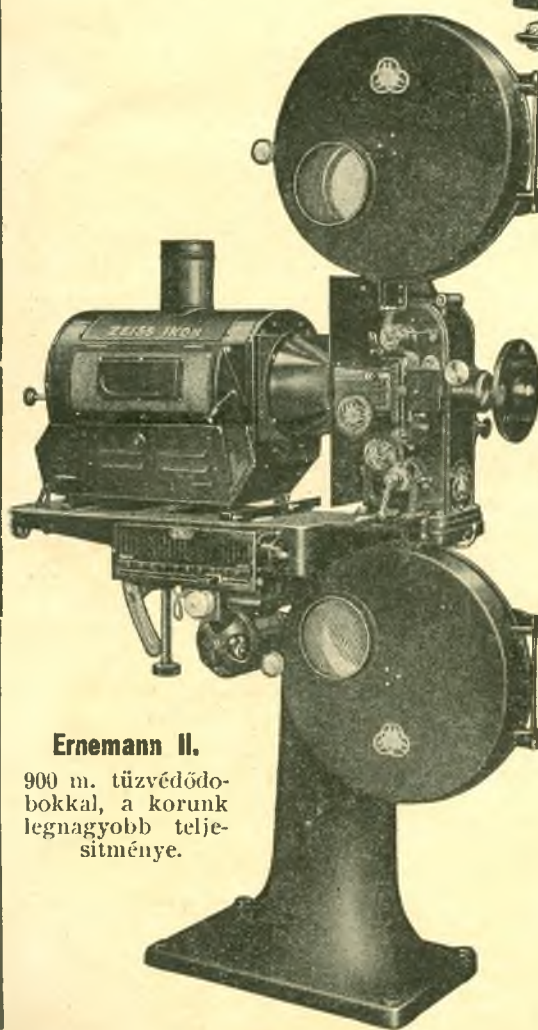
A FILMKULTURA LEGKÖZELEBBI SZÁMA 1929. FEBRUÁR 1-ÉN JELENIK MEG.

Előfizetési ár: Egész évre P. 10.— félévre P. 5.—

Zeiss-Ikon A. G. Dresden

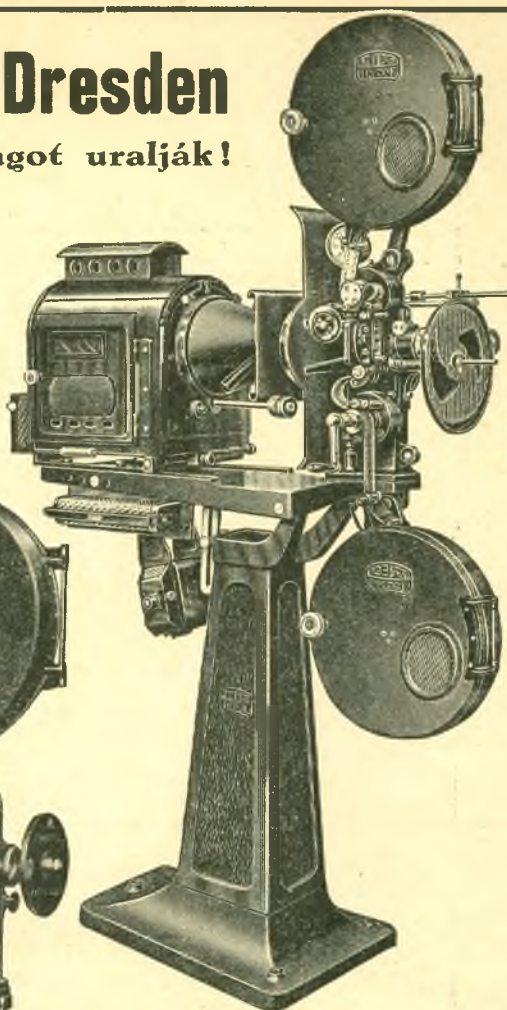
mozigépei az egész világot uralják!

**Kiszolgálás
a régi árakon.
Kedvező fizetési
feltételek.**

Ernemann II.

900 m. tűzvédődobokkal, a korunk legnagyobb teljesítménye.

Hahn—Goerz II.

600 m. tűzvédődobokkal, a legnagyobb igényt kielégít.

Iskolai és házi mozigépeink a tűzbiztonság szempontjából egyedül állnak.

Magyarországi vezérképviselő:

Oláh György

gépészmérnök

VII., Erzsébet-körút 13. szám.

Telefon: József 334—40

FILMKULTURA

SZERKESZTI: LAJTA ANDOR

II. ÉVFOLYAM
= 1. SZÁM =
1929. JAN. 1.

LENKEI ZSIGMOND
szerkesztő,
a magyar filmsajtó
megalapítója

ÁRA 1 PENGŐ